

Kreativitet och fantasi – hinder och möjligheter för kreativt lärande i förskolan

En studie om förskollärares uppfattningar, ur ett sociokulturellt perspektiv

Av: Jessica Bystedt och Lina Rammus

Självständigt arbete – Pedagogik GR (C), 15 hp

Huvudområde: Pedagogik

Högskolepoäng: 15 hp

Termin/år: HT-18

Handledare: Annika Hellman

Examinator: Anneli Hansson

Kurskod: PE099G

Utbildningsprogram: Förskollärare, 210 hp

Förord

Att vi har kommit till den dagen då vi har skrivit färdigt vårt examensarbete, känns helt fantastiskt. När vi började på *förskolläraryrket* i augusti 2015 kändes den här dagen väldigt långt borta. Under tiden så har vi kämpat tillsammans i vått och torrt, stöttat varandra när känslan av förvirring och frustration har uppstått. Så även nu under denna studiens gång. Vi är två studenter som utan varandra, vår handledare, våra studiekamrater, förskollärarna som helt magiskt har ställt upp på diskussionerna i vår studie. Men framför allt inte utan våra familjer hade stått färdiga med detta examensarbete idag, till dessa personer vill vi säga ett stort tack, av hela vårt hjärta!

Vi inledde denna process med ett gemensamt intresseområde, kreativitet. Vi diskuterade med varandra och tillsammans med vår handledare hittade vi formuleringen: *"Kreativitet och fantasi – hinder och möjligheter för kreativt lärande i förskolan"*. Vägen dit har inte varit helt spikrak, då vi från början även ville ha med fysisk aktivitet, men under tidens gång fick släppa dessa tankar och fokusera på lärandet. Vi har utfört en mindre studie på tre kommunala förskolor med fokusgruppintervjuer. Vi har pratats vid i någon form dagligen och träffats minst en gång i veckan, mot slutets gång så har vi suttit tillsammans varje dag och skrivit varje del tillsammans och med varandras godkännande. Kategoriseringen har vi genomfört tillsammans, men innan vi träffades så har vi läst igenom det empiriska materialet och plockat ut egna kategorier, för att inte påverka varandras tolkningar och uppfattningar av den empiriska data som vi samlat in. Att denna arbetsprocess inte har varit lätt kan vi inte sticka under stolen med. Det finns många timmar som vi har suttit och stirrat på dataskärmen och i böckerna, förvirrad och frustrerad över att vi bara står och stampar. Men allt är en process och allt tar tid, även om vi hade önskat de nätter vi legat sömnlösa att vi skulle vara klokare nästa dag.

Återigen så vill vi slutligen tacka alla inblandade som i någon form har deltagit i vår studie, ni är guld värda och vi är er tacksamma över att ni kämpat tillsammans med oss. Och ett stort tack till Annika Hellman, som trots vår frustration i mitten av arbetet när hon bad oss byta fokus, har stått bakom oss och kämpat in i det sista! TACK <3

Jessica Bystedt och Lina Rammus

Sundsvall, 2018

Abstrakt

Det finns studier som visar på att kreativiteten och fantasin minskar hos människor i dagens samhälle. Kreativitet och fantasi är en betydande del som lyfts i förskolans styrdokument och är någonting som barnen på förskolan skall få tillgång till samt att förskollärarna ska utveckla hos barnen. Då vi intresserat oss av hur förskollärare uppfattar begreppen kreativitet och fantasi, ville vi också se hur dessa uppfattningar kan skapa möjligheter samt hinder för kreativt lärande på förskolorna. Pedagogerna fick samtala i fokusgrupper, kring olika citat som behandlar fenomenen kreativitet, fantasi och lärande. I resultatet visade det sig att förskollärarna uppfattar kreativitet som individuellt, uppfattningarna visar även hur förskollärarnas tankar kring kreativitet kan vara ett stöd för lärandet. Vidare i resultatet så framkom det även tankar som att en del förskollärare stoppade kreativiteten genom att inte se utanför ramarna om vad som kan vara kreativt, eller så såg förskollärarna det kreativa som en process som tar tid. Förskollärarna upplevde även att genom dessa diskussioner så fick de en ny förståelse om hur andra tänker och att detta kan var nyttigt då samspel ses som en viktig aspekt på förskolan. Det framkom att miljön har en stor betydelse för det kreativa på så vis att den ska inspirera, inbjuda och tillåta. Syftet med studien är att analysera dessa uppfattningar och tankar pedagoger har om begreppen samt hur detta kan tänkas påverka barnen på förskolorna.

Nyckelord: *Fantasi, förskollärare, hinder, kreativitet, lärande, möjligheter, miljö, samspel.*

Abstract

There are studies showing that creativity and fantasy are decreasing in people in today's society. Creativity and fantasy are a significant part raised in preschool's governing documents and are something that children at preschool should have access to and that preschoolers should develop in the children. When we were interested in how preschool teachers perceive the concepts of creativity and fantasy, we also wanted to see how these perceptions can create opportunities and obstacles to creative learning at preschools. The educators were able to talk in focus groups, around different quotes dealing with the phenomena of creativity, fantasy and learning. In the result it was found that the preschoolers perceive creativity as individual, the perceptions also show how the preschoolers think about creativity can be a support for learning. Further in the result, thoughts also emerged that some preschool teachers stopped creativity by not looking beyond the frames of what could be creative, or the preschool teachers saw the creative as a process that takes time. Preschool teachers also found that through these discussions they gained a new understanding of how others think and that this may be useful when interaction is seen as an important aspect of preschool. It emerged that the environment has a great importance to the creative in such a way that it will inspire, invite and allow. The purpose of the study is to analyze these perceptions and thoughts educators have about the concepts and how this may affect the children in preschools.

Keywords: *creativity, environment, fantasy, interaction, learning, obstacles, opportunities, preschool teacher*

Innehållsförteckning

Inledning	5
Disposition	6
Teoretiskt perspektiv	7
Kreativitet från ett sociokulturellt perspektiv	7
Bakgrund	9
Kreativitet och fantasi	9
Att stödja kreativa förmågor	10
Hinder och möjligheter för kreativiteten	11
Stötta kreativiteten i ett socialt samspel	12
Syfte	14
Metod	15
Pilotstudie	15
Metodval	15
Fokusgrupper	15
Kvalitativ metod	16
Urval	16
Genomförande av samtal i fokusgrupper	17
Analysmetod	17
Trovärdighet i fokusgrupper	18
Etiska överväganden	18
Metoddiskussion	18
Trovärdighet och tillförlitlighet	18
Överförbarhet	19
Resultat	21
Förskolläraernas uppfattningar om fantasi och kreativitet	21
Olika synsätt på fantasi och verklighet	22
Samspel som påverkar kreativa förmågor	23
Vad är det som skapar hinder eller möjligheter?	25
Hur uttrycks kreativt lärande på förskolorna idag?	27
Miljöernas betydelse för kreativiteten	28
Sammanfattning av resultatdelen	29
Diskussion	30
Förskollärares uppfattningar om fantasi och kreativitet	30
Förskollärares uppfattningar om fantasi och kreativitet	30
Olika synsätt på fantasi och verklighet	31

Vilka möjligheter och hinder ser förskollärarna till att kreativa förmågor utvecklas .	31
Samspel som påverkar kreativa förmågor	31
Vad är det som skapar hinder och möjligheter?	32
Förskollärares uppfattningar om vad kreativt lärande kan vara.....	33
Hur uttrycks kreativt lärande på förskolorna idag?	33
Miljöernas betydelse för kreativiteten	33
Slutsatser.....	34
Framtida forskning.....	34
När agerar vuxna som bromsklossar i kreativt lärande, samt vad beror det på?	34
Samspel en viktig aspekt i kreativt lärande, men det saknas många pusselbitar	35
Kunskapsbidrag.....	35
Referenser	36
Bilaga 1: Frågeställningar till pilotstudien	39
Bilaga 2: Missiv till förskolechefer	40
Bilaga 3: Missiv till förskollärare	41
Bilaga 4: Citaten vi använt i fokusgrupperna.....	42

Inledning

Vi upplever att kreativitet är något som diskuteras i för liten utsträckning, dels i vardagen men också ute på förskolorna. När vi påbörjade vår studie, så diskuterade vi kring kreativitet och fantasi då insåg vi att begreppen uppfattades på olika sätt. Detta förde våra tankar till arbetslaget och de enskilda pedagogernas tolkningar om vad kreativitet och fantasi är för dem. Hur kan deras olika tankar om kreativitet påverka barnen? Forsberg-Ahlcrona (2016) menar att kreativitet är ett brett begrepp och behandlas olika i olika vetenskapliga domäner. Författaren talar om medicinsk kreativitet, pedagogisk kreativitet, kreativitet i konst och teknik, därför går det inte att tala om kreativitet som ett entydigt begrepp. Ett intressant område att utforska för vår kommande yrkesroll är kreativitet och fantasi, men eftersom kreativitet och fantasi är breda begrepp så är ett fokus en bra utgångspunkt. Vi intresserade oss för hur kreativiteten kan vara ett stöd för lärandet, med fokus på förskolläraernas tankar om vilka hinder och möjligheter de ser kan påverka barnen på förskolan.

Det finns olika exempel som beskriver vad kreativitet kan vara, så som spontan kreativitet då en individ utövar olika typer av konst, produktiv kreativitet där något skapas utefter vissa normer eller måste ha ett visst syfte, vilket betyder att kreativiteten styrs av samhällets regler (Forsberg-Ahlcrona, 2016). I dagens förskolor kan kreativitet ses som estetiska ämnen, såsom teckning, målning och skapande. Det skulle också kunna vara dans, musik och poesi som är de huvudsakliga estetiska områden som förskollärarna arbetar efter i dagens förskolor (Asplund Carlsson, Pramling och Pramling Samuelsson, 2008).

Aminolroaya, Yarmohammadian och Keshtiaray (2016) beskriver barn som nyfikna och att de vill lära sig och förstå nya saker, vilket är viktigt för den kreativa förmågan. Kreativt tänkande menar Cho, Pemberton & Ray (2017) på har minskat i förskolan på grund av till exempel lärarnas uppfattningar av hur människor definierar kreativitet, brist i samspelet lärarna emellan när det gäller att identifiera barnens kreativa beteenden samt att det finns begränsade val för barnen som hindrar deras kreativa uttryck. Aminolroaya, Yarmohammadian och Keshtiaray (2016) lyfter förskolan som kreativitetsens guldådra där barnen har störst chans till att utveckla kreativiteten och fantasin. Vidare beskriver Dere och Ömeroglu (2018) att barn kan visa sin kreativitet i olika aktiviteter under en dag, därför är det viktigt att synliggöra kreativitet som en process redan från barnens tidiga åldrar. Dere och Ömeroglu har valt att titta på hur barn agerar flexibelt, flyktigt, originellt samt hur de utarbetar saker och lyfter att detta ingår i kreativa beteenden som barn har. Vad kan det då vara som påverkar att det kreativa tänkandet minskar? Att skapa något som inte har mening eller kopiera något är inte kreativt menar Hansen (2016). Detta som Hansen tar upp skulle kunna påverka det kreativa tänkandet, att bara plagiera utan att komma med något som tillför något nytt. Kudryavtsev (2011) menar på att barn är unika och påhittiga, och att färdiga lösningar hämmar deras kreativa förmåga. Detta kan sammanfattas av en bild som Pica (2009) lyfter: "When you present children with a challenge, such as *"Show me how crooked you can be"*, chances are that no two responses will be alike. Divergent thinking, one of the cognitive skills required for creativity, is enhanced through problemsolving challenges that allow for various response" (Pica, 2009, s. 60).

I läroplanen för förskolan Lpfö 98 (Skolverket, 2016) står det att förskolläraren ska ge varje barn möjlighet att utvecklas inom olika områden, däribland ingår fantasi och kreativitet. Kudryavtsev (2011) tar upp att det är av vikt att vuxna främjar barns kreativitet och hjälper dem att bli påhittiga. Forskaren menar att när vuxna är kreativa så skapar de föremål som är nya, nyttiga och originella. Dessa

egenskaper har inte barn när de föds utan de lär sig att nyttja föremål som är skapade av de vuxna och på ett kreativt sätt göra om dem till sitt eget. Att pedagoger är viktiga för barns lärande och utveckling är en uppfattning som går att läsa sig till eller genom att lyssna till erfarna pedagoger. Men ibland stöter pedagoger/förskollärare på hinder som begränsar dem från att använda sig av ett kreativt arbetssätt menar Cho, Pemberton och Ray (2017). Fortsättningsvis menar forskarna att om barns kreativa utveckling ska få ett större utrymme så gäller det för pedagogerna att ha ett mer flexibelt schema. Detta kan kopplas till Vygotskijs tankar som Strandberg (2014) lyfter: "Bra undervisning ligger alltid ett steg före, bra undervisning berikar. Och många gånger är det läraren som förekommer, ligger före och berikar" (Strandberg, 2014, s.159).

West (2014) tar upp att mycket av det kreativa arbetet som uppstår är när individer arbetar tillsammans. Att arbeta i grupp och delge sina tankar är en fördel genom att det stimulerar andras tankar att komma på ett nytt sätt att tänka kring ett fenomen. När det kommer till grupp kreativitet så finns det inte mycket forskning som kan mäta grupperns kreativa prestationer, fortsätter West, utan mycket av den forskning som finns visar på den enskilda individens kreativitet. Det finns en del saker som kan både främja och hindra ett samarbete då individerna påverkar varandra. Hinder kan handla om att majoritetens tänkande tar över och det som kan främja är att gruppen ger trygghet, menar forskaren. Därför kan det vara av vikt att en förskollärare har ansvaret att presentera allt som är nytt för barnen, såsom nya utmaningar och olika fenomen, samt att en förskollärare är engagerad i allt som sker runt omkring i verksamheten (Hansson, 2018).

I vår studie ser vi på kreativitet som en förmåga vilket barnen använder sig av för att skaffa sig flera erfarenheter i verksamhetens alla aktiviteter, som barnen utövar under tiden de befinner sig på förskolan. Vid genomgång av tidigare forskning hittade vi få studier där pedagogers uppfattningar och tankar om kreativitet och fantasi lyfts fram, samt vilka hinder och möjligheter de ser för att den kreativa förmågan skall kunna utvecklas. Av denna anledning vill vi undersöka detta med förhoppning om att kunna stödja förskoleverksamheten med mer kunskap om vad begreppet kreativt lärande kan innebära.

Disposition

Inledningsvis går vi igenom undersökningens teoretiska perspektiv, därefter kommer en fördjupning inom forskningsområdet som vi valt samt syftet för vår studie. Därefter följer ett avsnitt om metod, där vi diskuterar våra metodval. Vidare kommer ett resultatavsnitt där vi redovisar framkomna resultat. Studien kommer att avslutas med en diskussionsdel samt förslag på vad vi tänker kan vara ett intressant vidare forskningsområde.

Teoretiskt perspektiv

I detta avsnitt redogör vi Vygotskijs teorier samt hur sociokulturellt perspektiv på kreativt lärande kan förstås.

Kreativitet från ett sociokulturellt perspektiv

Vygotskijs teorier innebär en helhetssyn, där sinnen och intellektet binds samman. Lindqvist (1999) menar att fantasin grundar sig i upplevelser från vardagen. Det innebär att eftersom barn levt kortare tid än vuxna så har barn en mer begränsad fantasi. Vidare skriver författaren att det därför är viktigt att vuxna vidgar barns erfarenheter i sociala sammanhang, och då vidgas även barnens förmåga att fantisera. Enligt Strandberg (2017) är Vygotskijs tankar om kreativitet och fantasi inte någonting som finns endast hos barnen för att sedan försvinna i vuxenlivet. Författaren beskriver hur kreativitet och fantasi är enastående metoder som utvecklas i takt med att individerna skapar sig mer kunskap. Därför menade Vygotskij att vuxna många gånger har fler möjligheter till att visa kreativitet och att vara fantasifulla (Strandberg, 2017). Bråten och Thurmann-Moe (1998) skriver om att Vygotskijs förhållningssätt inte bara kan kopplas ihop med hur historien påverkar hur en individ utvecklas, utan en viktig del i Vygotskijs teori är att varje individ själv påverkar hur den utvecklas. Författaren menar att Vygotskij såg att barn aktivt vill samspela med omvärlden runt omkring sig redan som väldigt små. Vidare lyfter Bråten och Thurmann-Moe att detta samspel påverkar en människas historia, samtidigt som detta samspel ger människan en möjlighet till att skapa sig en ny historia som utvecklar individen framåt. Med Vygotskijs (1995) teori om kreativitet, kan alla individer vara kreativa. Däremot kallar han den kreativa kunskapen för fantasi, detta på grund av att kombinationen mellan fantasi och verklighet går att koppla samman, "Fantasi är inget primitivt eller metafysiskt utan en medvetandeform – kombinationsförmåga – som hör ihop med verkligheten på olika sätt" (Vygotskij, 1995, s.9). Vidare beskriver Vygotskij att det är den kreativa handlingskraften som möjliggör att individen kan åstadkomma nya upptäckter.

Serder (2013) lyfter att det finns olika aspekter på hur människor kan se på verbal lärdom som hjälpmedel och lyfter begreppet *sociala språk*. Författaren beskriver att detta begrepp handlar om vilket samspel människan befinner sig i, *sociala, kulturella och institutionella*, så använder personen sig utav olika uttrycksätt:

"Genom ordval, meningsbyggnad och uttalade och outtalade regler om vad som kan och inte kan sägas i ett visst sammanhang hjälper det sociala språket i ett visst sammanhang (praktik) de som ingår i denna praktik att tala med varandra och sannolikt också bli förstådda, samtidigt som de genom att använda språket kan visa sin tillhörighet i denna praktik" (Serder, 2013, s.113).

Enligt Lindqvist (1999) så har Vygotskijs utvecklat en teori som benämns med begreppet "*scaffolding*". Författaren menar att detta begrepp innebär att exempelvis barnen lär hur de skall kunna lösa ett problem av en person som har mer kunskap. Linge (2012) talar också om detta begrepp och lyfter då att det är personen som håller i lärandet som bestämmer svårighetsgraden för en uppgift, samt att den har möjlighet till att skapa utmaningar som utvecklar barnet vidare. Vidare menar författaren på att i dessa situationer är det viktigt att barnet själv, i exempelvis kreativt lärande, har en egen åsikt om en lösning, innan en annan person träder in och vägleder barnet vidare. Bråten och Thurmann-Moe (1998) beskriver Vygotskijs utvecklingsteori. Denna teori innefattar utvecklingsprocesser samt hur kunskap förmedlas.

Vidare skriver författarna att enligt Vygotskij så utvecklas barnen och kan åstadkomma mer i sociala samspel med vuxna eller med andra barn. "Utveckling sker genom lärande, och att man i många sammanhang kan säga att det är lärandet som styr utvecklingen" (Bråten och Thurmann-Moe, 1998, s.105). Lindqvist (1999) lyfter fram att Vygotskij även hade en teori om att det konstnärliga uttrycks i olika skepnader i kollektiva sammanhang. Det kan förklaras som att individen får ge uttryck och omvandla sin verklighetsuppfattning till någonting som tilltalar andra individer, så kommer detta att känslomässigt beröra dessa individer med hjälp av att de får använda sin fantasi. Vidare beskriver Lindqvist Vygotskijs tankar om att fantasin är någonting som utvecklas av det fysiska agerandet och inte av barns inre föreställningar och kunskaper. Sociokulturellt lärande kan förklaras som ett begrepp där fokuset handlar om *vad*, inte *om*, en individ lär sig i ett socialt sammanhang. Detta perspektiv avviker från andra teoretiker, som exempelvis Piaget, han ansåg att lärandet sker som en inre kognitiv process.

Säljö (2011) beskriver en grundläggande uppfattning i en sociokulturell ansats. Den bygger på att människor inte enbart ser kunskapen som finns inom individen, utan att den finns människor emellan. Vidare lyfter Säljö att lärdom förändras och förvandlas till kunskap då människor samverkar med varandra, framför allt om personerna gör ett försök att samordna sina synvinklar och samverkar för att hantera olika ställningstaganden. Jakobsson (2012) lyfter en betydelsefull aspekt i hur sociokulturella perspektiv kan förstås. Detta perspektiv har som utgångspunkt att tolka människors tankar utifrån deras kunskaper samt historia. Individens tankeförmågor och agerande grundar sig i den enskilda människans kunskap samt erfarenheter, beroende på vad människan har varit delaktigt i eller vad den haft för möjligheter i sociala sammanhang. Vidare beskriver Jakobsson att Vygotskij många gånger framhävde att människors meningsskapande, som fantasi och agerande, kunde utvecklas om dessa människor fick möjlighet till att använda detta kunnande i sociala samspel.

Bakgrund

Bakgrunden inleds med en redogörelse för begreppen kreativitet och fantasi och hur dessa kan tolkas samt tidigare forskning om kreativt lärande. Vi kommer även blicka in i de möjligheter och hinder som kan vara av betydelse för kreativt lärande på förskolorna. Avslutningsvis kommer ett avsnitt om hur vi kan förstå vad kreativt lärande i ett socialt samspel kan innebära.

Kreativitet och fantasi

Fantasi som begrepp kan innefatta allt ifrån inbillningsförmåga, uppfinningsförmåga, påhittighet, infall, legender, myter, sagor, drömmar, saker som egentligen är orimliga samt kreativitet. Enligt Forsberg-Ahlcrona (2016) så är fantasiförmågan inget som bara dyker upp då och då eller som bara vissa har, utan den hänger ihop med människans dagliga handlingar. Fantasin är beroende av tidigare erfarenheter vilket gör att handlingar utvecklas och förnyas menar författaren. Enligt Strandberg (2017) så kan fantasin och kreativiteten övas upp med olika metoder. Detta genom att ta vardagliga ting, något som barnen exempelvis redan kan, och forma om det till något nytt och nyttigt. Vidare beskriver Strandberg att barn har en förmåga att blanda verklighet och fantasi, vilket vuxna kan vara rädda för att göra. Barnen lär sig växelspelet mellan fantasi och verklighet och detta hjälper dem att utvecklas genom att ta saker från det verkliga livet och forma om dem under leken till något nytt, vilket kan anses vara kreativt (Strandberg, 2017).

“Både fantasi och lekfullhet förväxlas av många människor med kreativitet. Det finns personer som säger att barn är så kreativa när de menar att barn är lekfulla eller fantasifulle. De menar antagligen inte att barn generellt verkligen gör nya och nyttiga saker mer än vuxna” (Hoff, 2014a, s.34).

Detta kan sammanfatta det Hoff (2014a) beskriver om vuxnas tankar kring fantasi och kreativitet, vilket talar emot Strandbergs (2017) perspektiv om att barn skapar någonting nytt och nyttigt. Hoff (2014a) menar att fantasin har betydelse för kreativiteten. Att åka rutschkana är för en del vuxna inte kreativt, men om barnen leker att rutschkanan är något annat som en drakes rygg, visar det ett fantasifullt sätt att skapa något nytt, och därmed blir det kreativt menar Hoff.

Kreativitet kan vara ett begrepp som kan kopplas samman med viljan till att lära något nytt. Begreppet kan innefatta skaparkraft, skaparförmåga, idériedom, uppfinningsförmåga, påhittighet, inspiration samt fantasi. Kreativa idéer grundar sig på tidigare erfarenheter och är därför inget som bara kommer på ur tomma intet (Forsberg-Ahlcrona, 2016). Strandberg (2014) menar i sin tur att barn behöver föräldrarnas kunskap för att sedan skapa något nytt. Detta kallar Strandberg för råmaterial och menar att det är svårt att vara kreativ utan detta råmaterial. Förskolans aktiviteter är det råmaterial som barnen behöver för att utvecklas, och ju mer aktiviteter de deltar i ju mer material får barnen att göra något eget av, enligt Strandberg.

Hoff (2014a) menar att en kreativ person kan vara en individ som har specifika egenskaper som flexibel och öppen, men att det också kan vara en person som inte tänker och gör som andra. Författaren tar upp att alla är kreativa men i olika grader och beskriver hur en del forskare har delat in kreativa personer i tre kategorier: 1) *Socialt kreativa personer* 2) *problemlösare i vardagen* 3) *exceptionellt kreativa som förändrar konstnärlig eller vetenskaplig domän* (Hoff, 2014a). Forsberg-Ahlcrona (2016) menar däremot att det är motivationen som driver människor att förändra saker och vilket kan kopplas till kreativitet.

Författaren talar om att kreativa människor är entusiastiska, energiska, målinriktade samt högst motiverade även när dessa personer stöter på motgångar, vilket kan tänkas gå emot det Hoff (2014a) belyser. Rasulzada (2014) menar däremot att kreativitet ses som en personlig egenskap. Denna egenskap menar författaren visar sig genom kreativ kunskap mellan olika individer, vilket kan innebära i sociala samspel.

Att stödja kreativa förmågor

Att ha kreativ förmåga är något som gynnar vårt framtida samhälle (Akcanca & Cerrah Ozsevgec, 2018). Forskarna tar genom sin studie upp vikten av att lärarna har de rätta förutsättningarna för att bli goda förebilder till de barn de undervisar, genom att de själva får utveckla sin kreativa förmåga. Akcanca & Cerrah Ozsevgec använder sig av ett test för att belysa att individer kan lära upp sin kreativa förmåga med rätt verktyg, till exempel att ta gamla idéer och forma om dem till något nytt, eller anpassa så att en äldre idé passar bättre in i dagens samhälle. Detta menar forskarna är en bra förmåga hos lärarna då de i sin tur ska lära barn att vara mer kreativa.

Pistorova och Slutsky (2018) menar att barn ska få möjlighet att lära sig på bästa sätt. Genom att barnen får uttrycka sig via de fyra C:na, Critical thinking, Communication, Collaboration and Creativity (översatt till svenska; kritiskt tänkande, kommunikation, samarbete och kreativitet), vilket skulle kunna vara verktyg som Akcanca & Cerrah Ozsevgec (2018) belyser. Pistorova och Slutsky (2018) har observerat ett samspel mellan barn och deras lärare i en skapandeprocess där barnen fick använda vilket material de ville. Efter att forskarna analyserat det insamlade materialet kommer de fram till att barnen och läraren använde sig av de fyra c:na i detta samspel. Kudryavtsev (2011) beskriver i sin artikel att det är viktigt att vuxna engagerar sig i barns idérika handlingar. Forskaren tar upp att vuxna behöver stödja barnen i kommunikationen och samspelet så att barnen förstår vad verklighet och fantasi är i olika sammanhang. Då kan en övergång till lärande samt självständighet ske, vilket är en väsentlig del av barnens utveckling, menar forskaren.

Cho, Pemberton och Ray (2017) lyfter begreppet kreativitetsutbildning, det är en utbildning som är riktad till lärarna för att de skall få en lämplig grund och för att lärarna skall kunna fördjupa sin undervisning riktad mot kreativitet. Vidare tar Cho, Pemberton och Ray upp begreppet kreativitetsinlärning och lyfter då att om det finns problem på förskolan som negativt påverkar kreativt lärande så måste detta klargöras för att positiva förändringar skall ske. Aminolroaya, Yarmohammadian och Keshtiaray (2016) har genomfört en studie som riktar in sig på metoder för att vårda kreativiteten under förskoletiden. Forskarnas syfte var att undersöka vilka sätt som finns för att främja kreativiteten bland 3–6 åriga förskolebarn. Detta har de gjort genom dataanalyser där de samlat 100 artiklar, som visade att det fanns tre olika kategorier för kreativitets tekniker. Tekniker för individuell kreativitet, tekniker för grupp kreativitet samt tekniker för grupp-individuell kreativitet. Forskarna menar på att om barnen ska få möjlighet till att vara kreativa så kan det vara av vikt att lärarna ges möjligheter att utveckla sin kunskap om vad ett kreativt lärande kan vara med hjälp av dessa tekniker.

Linge (2012) lyfter i sin litteraturgenomgång att i dagens samhälle så behövs det kreativt lärande. Författaren tar upp att det är grundläggande för att utveckla förmågor som flexibilitet och anpassning. Bamford (2006) tar upp i sin forskning att dagens samhälle kräver att individer är kreativa och välutbildade, då samhället är i behov av uppfinningsrikedom. För att detta ska uppnås så är det av vikt att de unga kontinuerligt får lära sig genom kreativt skapande, för att de är vår framtid, menar

forskaren. Av de resultat som uppkom i Bamfords forskning så pekar mycket på att kreativt lärande kan vara viktigt för barnen, inte bara i skapandet utan även i allt barnet lär sig. "Art has an intrinsic value but the view that arts is of value in itself does not preclude additional educational benefits. One of the main findings evident in the responses from every country is that quality arts-rich programmes have positive effects on educational attainment" (Bamford, 2006. s. 107). Forskaren belyser att 71% av det datamaterial som samlats in, från de 60 länder som deltog, visade på att kreativt lärande bidrog till att all annan undervisning förbättrades. Även Linge (2012) lyfter detta, författaren menar att barnen behöver bli delaktiga i hur kreativiteten uttrycks idag, för att föra det kreativa skapande framåt.

Asplund Carlsson, m.fl. (2008) tar upp lärares tankar och uppfattningar om vad de kan lära barnen inom de estetiska områdena i sin forskning. Forskarnas studie bygger på intervjuer med lärare som fått gå på kompetensutveckling inom estetiska ämnen som dans, musik och poesi, vilket kan ses som kreativa områden. Resultaten visar att lärarna gemensamt har uppfattningen att de kan hjälpa barnen att utvecklas som individer och berika deras personlighet via estetiska uttryckssätt. Pramling Samuelsson, Asplund Carlsson, Olsson, Pramling och Wallerstedt (2011) har tillsammans i sin studie, genom att följa barn mellan 2–8 år och deras lärare. Skapat ett eget perspektiv på det estetiska, som innebär att ta vara på barnens tidigare erfarenheter när det kommer till de estetiska områdena och utgå ifrån dessa i barnens fortsatta lärande och utveckling. Pramling Samuelsson m.fl. menar att estetik inte bara är ett medel utan det kan även ses som ett mål i barns utveckling och lärande. Vidare vill forskarna utmana andra sätt att se på estetiskt lärande. Forskarna talar om att de vill utmana synsättet som innebär att estetiken blir ett medel att utveckla andra områden hos en individ, eller synsättet där individens personliga uttryck och därför inte vill störa. För Pramling Samuelsson m.fl. existerar estetiken inom oss och med stöd kan vi utveckla vårt kunnande vidare.

Hinder och möjligheter för kreativiteten

Det finns generella kunskaper som säger att "Människor föds till original men dör som kopior" (Hoff, 2014b, s.309). Detta lyfter Hoff som att barn blir uppfostrade av vuxna för att passa in i samhället, men att de på vägen dit förlorar en del av sig själva. Vuxna talar om saker som barn inte får göra, och det som är kreativt för vuxna är ofta inte tillåtet för barn, menar författaren. Linge (2012) menar att om lärarna samspekar med barnen inom kreativa lärområden som exempelvis estetiska uttryck så skapar det möjligheter för barnen att bli oberoende av vuxna inom det området. Vidare lyfter författaren att vuxna måste ge barnen möjligheter och friheter till att välja vad de vill göra, samt i vilket material som de vill uttrycka sig med. Asplund Carlsson, m.fl. (2008) belyser att de lärare som deltagit i kompetensutveckling för de estetiska ämnena, fick en ny syn och blev mer medvetna om vad de estetiska områdena kunde bidra med när det kom till barns utveckling. Forskarna tar upp att lärarna kom fram till om de var mer delaktiga i barns arbete så kunde de fokusera mer på att hjälpa barnen.

Cho, Pemberton och Ray (2017) lyfter olika brister som kan tänkas påverka barnens kreativa utveckling forskarna ger några exempel på dessa brister. Lärarnas förståelse av hur kreativitet definieras, brist i samspelet lärarna emellan när det gäller att identifiera barnens kreativa beteenden samt att det finns begränsade val för barnen som hindrar deras kreativa uttryck. Ytterligare menar forskarna att lärarna ser personalbristen som ett problem, vilket de menar på är ett hinder för att skapa kreativitet i skolorna, samt tidsbegränsningar ses som ett hinder för att främja kreativiteten. Kudryavtsev (2011) menar utifrån samhällsaspekten att barn ska få möjlighet att vara delaktiga i kreativt tänkande och skapande redan

från tidig ålder. Barn kan lära de vuxna att förstå deras fantasi genom att förklara hur de tänker. På detta vis uppstår ett samförstånd och en gemensam förståelse (Fleer och Peers, 2012).

Ytterligare hinder för kreativa förmågor kan vara att vuxna stoppar ett kreativt utforskande på grund av rädsla, till exempel att barn kan komma till skada. Detta kan ha en negativ effekt på barnen då deras vilja och lust att undersöka hämmas. Det kan också påverka barnen på så vis att de lär sig att välja den säkra vägen och undviker att hitta nya sätt att lösa saker på (Hoff, 2014b). Linge (2012) lyfter att barn i skolan utvecklas mer om de får utgå ifrån någonting som de redan är medvetna om. Detta menar författaren kan skapa en djupare kunskap i lärandet för barnet, samtidigt som det främjar ett samspel mellan läraren och barnet då de utbyter erfarenheter med varandra. Vidare menar Linge att det är lärarens uppgift att se till att skapa möjligheter för att detta utbyte kan ske tillsammans med barnen, genom att de samtalar med varandra och utan att läraren styr utgången på vad samtalet ska handla om. Rizzi, Yarmohamadiyan och Gholami (2011) menar på att om det redan finns förutbestämda svar så hindras barn i sitt kreativa lärande på grund av att de inte får tänka själva, detta menar forskarna minskar barnens kreativitet gradvis. Vidare menar forskarna att alla människor har en potentiell kreativitet, och med olika förutsättningar samt med olika undervisningsmetoder, kan lärarna öka eller minska barnens möjligheter för kreativt lärande.

Stötta kreativiteten i ett socialt samspel

Rizzi, Yarmohamadiyan och Gholami (2011) har utfört ett forskningsprojekt på 60 stycken sexåriga barn, som forskarna sedan delade ned i två mindre grupper med 30 barn i varje grupp. Syftet med forskningen var att undersöka vilken effekt gruppsamverkan har på kreativiteten. Resultaten i forskarnas projekt visade på att gruppsamspelen i leken ökar barns möjligheter till kreativitet. Vidare anser Rizzi, Yarmohamadiyan och Gholami att leken och samspelet som skapas i den har en effektiv roll i barnens lärande, då detta skapar möjligheter för barnen att utvecklas men även förbättra sin kreativitet. Enligt forskarna är det viktigt att lärarna ser betydelsen i samspelet mellan barnen samt att de lyfter och stödjer barnen i detta samspel, då det kan främja fantasin, självständigheten, självkänslan samt kreativiteten hos barnen. Detta stöd kan även göra att barnen ökar sitt självförtroende i kritiskt tänkande, vilket har en positiv påverkan på barnen i form av att de uppmärksammar sina behov, intressen samt kreativa förmågor. Kreativa aktiviteter i sociala sammanhang är nödvändiga för att barn ska kunna lära sig att samarbeta, detta är önskvärt då vi lever i en värld som är i ständig förändring (Akcanca & Cerrah Ozsevgec, 2018; Pistorova & Slutsky, 2018).

Forsberg-Ahlcrona, (2016) beskriver vikten av samtal personal emellan, då detta kan bidra till kreativa handlingar i till exempel hur förskollärare fångar barnens intresse. Författaren menar att ett arbetslag ska kunna återanvända gamla idéer men tillföra något nytt då barnen har mer erfarenhet än sist, på så vis utvecklas den kreativa förmågan både hos barn och personal. Det gamla blir till något nytt. Ett arbetslag kan annars fastna i det gamla och kreativiteten får inget stort utrymme, anser Forsberg-Ahlcrona. Vidare har Forsberg-Ahlcrona skapat två begrepp som hjälper att belysa inre och yttre faktorer som påverkar kreativitetsens existens: *Inramad kreativitet* där arbetet med kreativiteten står i bakgrund till det som förskolans läroplan tar upp. *Villkorad kreativitet* utgår ifrån ålder, teman, avdelningar, arbetslagets kunskaper, den individuella kunskapen, miljön med mera. Att som vuxen skapa miljöer där barnen kan få stort utrymme för sin kreativitet är viktigt, det är också viktigt att barnen får vara delaktiga och ta egna initiativ, men även utmanas kreativt (Hoff, 2014b). Tid, psykiskt

utrymme, fysisk plats, ledarskap och material för skapande samt inspirerande modeller är fem betydelsefulla villkor för kreativ utveckling, menar Hoff.

Syfte

Syftet är att få förståelse om hur begreppen kreativitet och fantasi uppfattas av 9 stycken förskollärare, ur ett sociokulturellt perspektiv. Vilka hinder och möjligheter som de ser finns för att den kreativa förmågan utvecklas på förskolorna, samt hur förskollärarna uttrycker sig i sociala sammanhang vad kreativt lärande i dag kan vara på förskolorna. I studien kommer följande frågeställningar vara utgångspunkt:

- Vilka uppfattningar om fantasi och kreativitet uttrycker förskollärare.
- Vilka möjligheter och hinder ser förskollärarna till att kreativa förmågor utvecklas?
- Vilka uppfattningar har förskollärarna om vad kreativt lärande kan vara?

Metod

I detta avsnitt redovisar vi varför vi valt att använda oss av fokusgrupper som metod, med inspiration ur ett sociokulturellt perspektiv. Därefter kommer vi att beskriva hur vi genomfört studien samt hur urvalet har gjorts. Vidare kommer metodkapitlet att handla om vilken analysmetod vi valt för vår studie, där kommer vi även motivera vårt val. Metoddelen avslutas med vilka etiska överväganden som vi ställts inför under studiens gång, samt en metoddiskussion.

Pilotstudie

Vi genomförde en varsin pilotstudie där vi använde oss av två olika metoder, mailintervju samt samtal i fokusgrupper för att sedan analysera vilken undersökningsmetod som lämpade sig bäst till vår studie. Vi utformade ett frågeformulär (bilaga 1) utifrån vårt syfte, för att sedan provundersöka frågorna. Eliasson (2013) lyfter att en pilotundersökning är av intresse att genomföra, då den kan ge insikter kring tankar samt ge information och skapa tankar som forskaren kanske inte tänkte på från början av studien. Genom mailintervjun så väcktes flera tankar kring vad pedagogen svarade, även om personen försökte utveckla sina svar, så saknades förtydligandet och vi upplevde att det blev svårt att analysera. Denna metod kan tänkas användas för just en pilotstudie, för att skapa vidare tankar att ta med sig till andra intervjuer som Eliasson (2013) talar om. När vi utfört samtalen med fokusgruppen så upplevde vi att det gav oss ett bredare datamaterial, då vi fick ta del av förskollärarnas uppfattningar under en diskussion samt att det väcktes nya tankar förskollärarna emellan, men också hos oss. En annan upptäckt som vi gjorde när vi genomförde pilotstudien var att förskollärarna svävade ut i sina svar, detta genom att sväva iväg till andra områden än vad vi tänkt. Då kom vi till insikt med att välja citat utifrån tidigare forskning och litteratur, för att hålla samtalen så konkreta till vårt studieområde som möjligt. Tack vare att vi provade dessa metoder så kom vi fram till att det var samtal i fokusgrupp som lämpade sig bäst för vår studie.

Metodval

Avsikten med vår studie var att få förståelse kring hur förskollärare uppfattade fantasi och kreativitet, vilka möjligheter och hinder som de såg på kreativt lärande samt vad förskollärare har för uppfattningar om vad kreativt lärande kan vara. Vi valde att använda oss av forskningsansatsen sociokulturellt perspektiv, då vi ville se hur förskollärarna samspelade med varandra under samtalen. För att skaffa oss en djupare förståelse så valde vi samtal i fokusgrupper som metod.

Fokusgrupper

En avsikt med samtal i grupp kan vara att förskollärarna fokuserar på specifika frågeställningar. I vårt fall citat som vi plockade ut från den litteratur vi läst, vilket kan beskrivas som en strukturerad fokusgruppmetod, en metod som vi bestämde oss för att använda i vår studie (Bell, 2006). Syftet med vårt metodval var att förskollärarna skulle interagera med varandra. Lyssna till varandras tankar och uppfattningar, samt för att se om de kunde komma fram till en gemensam aspekt, eller till och med om förskollärarna ändrade sin åsikt utifrån andras tankar (Bell, 2006; Dahlin-Ivanoff, 2015). Genom att vi använde detta metodval vid utförandet av samtalen, så kunde vi se mönster utifrån det Bell och Dahlin-Ivanoff talar om. Vidare så ville vi med vårt val av metod skaffa oss en djupare förståelse i hur förskollärarna utifrån sina erfarenheter och kunskaper uppfattade våra citat. Samtal i fokusgrupper kan urskilja olika uttryckssätt som personerna som deltar använder sig utav, exempelvis att en person

skrattar om den berättar någonting ur en situation som den tycker är pinsam eller upplever annorlunda (Wibeck, 2010).

Kvalitativ metod

Vi valde en fokusgruppmetod som anses vara en kvalitativ metod för att få ett bredare och djupare perspektiv på hur kreativitet och fantasi kan uppfattas, vilka hinder och möjligheter som förskollärarna såg ute på förskolorna samt hur de uppfattade kreativt lärande. Eriksson-Zetterqvist och Ahrne (2015) talar om att kvalitativ forskning används för att klarlägga människors uttryck samt tolka dess betydelse, denna metod möjliggjorde att vi som studenter kunde befinna oss i det sociala sammanhanget av diskussionerna när vi samlade in datamaterialet. Att välja kvalitativ metod har medfört att vi som studenter lättare har kunnat komma vidare i våra tankar med arbetet av studien, då vi kunnat återkopplat till pedagogerna för ytterligare frågor vi ville komma åt mer specifika svar på deras uppfattningar (Eriksson-Zetterqvist & Ahrne, 2015).

Urval

Insamlandet av tidigare forskning och litteratur har skett både genom internetbaserade källor samt böcker. Problematiken för oss att hitta dessa källor var att många studier utgick ifrån kvantitativa metoder om hur forskaren uppfattade kreativitet, vilket gjorde att vi inte kunde hitta någon tidigare forskning som specifikt riktade in sig på pedagogers uppfattningar kring kreativitet och fantasi. Vi kontrollerade forskningen som vi hittat på internet genom sök inställningen "peer reviewed", denna inställning innebär att artiklarna samt forskarna har blivit granskade och godkända. Detta var viktigt för oss i vårt urval och vi kontrollerade noggrant att de var "peer reviewed" innan vi läste dem. För att hitta relevanta artiklar och forskning till vår undersökning så använde vi oss av databasen Eric via EBSCO. Sökord som vi använde oss av var: *fantasy, creativity, educators, environment, learning, preschool teacher*.

I första hand mailade vi ut missiven (Bilaga 2) till förskolecheferna, som återkom med ett besked om ett godkännande till oss att kontakta personalen på förskolorna. Efter medgivandet upprättade vi en kontakt med tre förskollärare på tre olika förskolor. Vid den kontakten så gav vi dem ett missiv (Bilaga 3) som ytterligare förtydligande våra tankar kring studiens struktur, samt hur vi tänkte kring upplägget av samtal i fokusgrupper. Dessa tre förskollärare vidarebefordrade i sin tur informationen till den övriga personalen som skulle delta i diskussionerna på respektive förskola. Vi kontaktade därefter förskollärarna igen för att boka en tid och dag efter personalens förutsättningar och önskningar, för att kunna få en så bra diskussion som möjligt och för att personalen inte skulle känna sig stressade vid genomförandet.

Pedagogerna som deltog i studien hade den pedagogiska utbildning som krävdes för att benämnas vid yrkesbefattningen förskollärare. Förskollärarna var mellan åldrarna 28–64 år och har varierande yrkeslivserfarenhet på mellan 1–34 år. Pedagogerna hade arbetat olika länge på förskolorna där studien genomfördes, allt mellan 2–22 år. Vi valde att inte presentera förskollärarna vid namn i resultatdelen, då vårt fokus låg på att analysera deras uppfattningar och inte specifikt kopplat till en individ vilket gjorde att det inte var relevant för oss att lyfta specifika individer. Istället benämner vi förskollärarna antingen med yrkesbefattningen eller som F 1–9.

Genomförande av samtal i fokusgrupper

Utifrån pilotstudien som vi utfört kunde vi se vilka frågeställningar som vi kunde lyfta vidare i denna studie, men också vad vi behövde lägga till eller ta bort. Utefter det började vi med att planera och läsa igenom olika litteraturer för att hitta och plocka ut citat (Bilaga 4) som var relevanta till vårt syfte och problemområde samt att de skulle inspirera till diskuterande samtal. Det blev 10 citat sammanlagt. För oss var det viktigt att ha ett väl genomtänkt upplägg innan vi genomförde samtalen i fokusgrupperna (Dahlin-Ivanoff, 2015). Valet av miljö kan ha en betydande roll när samtal i grupp genomförs. Detta har betydelse för hur diskussionerna kan utvecklas till ett lärorikt tillfälle. Därför var det viktigt för oss att genomföra diskussionerna i en miljö där vi kunde sitta ostört men även en miljö där förskollärarna kände sig bekväma och trygga i, vilket var på förskolorna där de är verksamma (Wibeck, 2010).

Väl på plats på förskolorna förtydligade vi för alla förskollärare hur vi tänkte kring forskningsetiken utefter Vetenskapsrådets (2017) etiska principer. Vi tog upp att diskussionerna skulle spelas in och fick allas godkännande till att göra så, vi förtydligade även att diskussionen var helt frivilliga och pedagogerna fick avbryta och lämna rummet närsomhelst. Därefter förklarade vi återigen hur vi tänkte kring upplägget av samtalet, att det var de som ägde diskussionerna och vi fanns där som stöd och kunde ställa följdfrågor om de fastnade i sina tankar. Förskollärarna fick närsomhelst avsluta samtalet kring ett citat, vilket de gjorde när de kände att diskussionen inte gav några nya tankar hos dem. Därefter fortsatte de att diskutera nästa citat. Samtalen varade mellan 53–76 minuter, vi hade innan mötet bett förskollärarna att avsätta en timme för samtalen. Pedagogerna fick även vid avslutandet av diskussionerna ett papper, där kunde varje förskollärare skriva ner tankar som de eventuellt kände att de inte kunnat uttala sig om under diskussionerna samt om det var någonting mer som de ville tillägga.

Totalt genomförde vi tre gruppdiskussioner med tre förskollärare i varje grupp, totalt blev det nio förskollärare. Efter samtalen transkriberade vi det insamlade datamaterialet ordagrant. Vi delade upp diskussionerna i enskilda dokument med datum som rubrik, för att kunna skilja vilken förskola som var vilken. Efter transkriberingsprocessen upplevde vi att vi hade samlat in tillräckligt med datamaterial för att kunna påbörja en analysering av det.

Analysmetod

Det finns många olika sätt att gå tillväga när en analys skall genomföras. Vi valde en metod som Wibeck (2010) nämner som det traditionella slaget, vilket innebär att vi klippte ut svaren på citaten var för sig och sorterade upp dem i högar på golvet. Därefter tog vi citat för citat för att eventuellt hitta mönster i de olika svaren. Detta gjorde vi först enskilt för att inte påverka varandras uppfattningar, sedan sammanställde vi våra tankar för att hitta gemensamma mönster som har kopplingar till varandra samt vårt syfte. Efter att vi började sortera ut de bitar som fångade vårt intresse, satte vi ihop dessa till nya kategorier, dessa i sin tur fick en specifik överskrift eller en egen problemformulering i vår resultatdel (Wibeck, 2010).

Syftet med vår analys var att skapa en bild av verkligheten, och eventuellt bidra med nya förståelser inom vårt forskningsområde (Wibeck, 2010). Samtidigt har det varit viktigt för oss, att i analysarbetet, skapa en bild för läsarna av verkligheten såsom den generaliseras och uppfattas av pedagogerna i våra samtal (Wibeck, 2010). En annan viktig aspekt i vår kvalitativa studie var att analysera materialet under studiens gång för att inte stå med datamaterial som vi inte förstod, eller som gjorde att studien upprepade saker vi redan hade vetskap om (Rennstam & Wästerfors, 2015).

Trovärdighet i fokusgrupper

Trovärdigheten kan förklaras som att forskare eller studenter fastställer intresseområdet som de verkligen vill mäta. I vårt fall ville vi fastställa och förstå förskolläraernas uppfattningar kring kreativitet och fantasi, vilka hinder och möjligheter som de såg ute i verksamheterna samt hur de uppfattade kreativt lärande. Genom att utgå och hela tiden återkoppla till vårt syfte och frågeställningar var detta ett sätt för oss att öka kvaliteten på vår studie. Vilket gjorde att vi verkligen kunde förhålla oss till det vi ville forska kring (Dahlin-Ivanoff, 2015). Det kan även vara av vikt att läsaren av studien är medveten om att trovärdigheten påverkas av oss studenter som har tolkat resultatet, då våra erfarenheter kan ha en inverkan av valet på datamaterialet vi använt oss av (Rennstam & Wästerfors, 2015). Människor har en benägenhet att lyssna till och se det som personen själv vill, vilket innebär att människan gärna styrker sina egna åsikter och förbiser mönster som personen inte tycker passar in eller som den har sett tidigare (Wibeck, 2010).

Det finns en risk att trovärdigheten kan minska genom samtal i fokusgrupper. Detta kan bero på att förskollärarna i studien inte vågar lämna ut hela sanningen i samspelet med de andra förskollärarna, och då kan information som var av vikt för studien utelämnas. Att vi återkopplade kontinuerligt till våra frågeställningar och syfte gav oss, ansåg vi, möjlighet till att avgöra om deltagarna var trovärdiga eller inte och om vi kunde lita på respondenternas svar (Wibeck, 2010).

Etiska överväganden

I missiven (bilaga 2 och 3) som skickades ut av oss till förskolecheferna och förskollärarna beskrev vi våra tankar runt god forskningsetik, vilket vi kopplade till Vetenskapsrådets (2017) etiska principer. Dessa var *Informationskravet*, *Samtyckeskravet*, *Konfidentialitetskravet* samt *Nyttjandekravet*. Vid intervjutillfällena så tydliggjorde vi igen att det var utefter dessa principer vi utgick ifrån. Förskollärarna samt förskolorna i vår studie avidentifierades med tanke på principerna, samt att deltagandet var frivilligt och förskollärarna närsomhelst fick avbryta sitt deltagande. Vi förtydligade muntligt att datamaterialet som samlades in endast skulle användas i vår studie och att detta inte skulle föras vidare eller hanteras av några andra än oss. Vi upplyste även att datamaterialet skulle kasseras när studien var klar och betygsatt.

Vi har varit noga med att upplysa att under denna studie råder det samma sekretess för oss, som på förskolorna, vilket innebär att vi inte kommer tala om identiteter eller förskolans namn med personer som inte har med studien att göra.

Metoddiskussion

I det här kapitlet diskuterar vi studiens trovärdighet, tillförlitlighet samt överförbarhet. Resultatets tillförlitlighet och trovärdighet riktar in sig på hur datainsamlingen samt analysen har behandlats av oss. Detta visar vilken förståelse och rättvisa vi gav det material som samlades in (Rennstam & Wästerfors, 2015). Överförbarheten visar på om studien kan genomföras igen, med liknande utgång.

Trovärdighet och tillförlitlighet

Valet av studiens utformning tycker vi har varit relevant i förhållande till dels vårt syfte, men dels utifrån vårt teoretiska perspektiv. När samtalen i fokusgrupper genomfördes i pilotstudien, så upptäckte vi att de var en individ som tog över i diskussionen, någonting som Bell (2006) lyfter kan

hända vid just dessa situationer. Att starka personligheter kan ta över och påverka tillbakadragna individer, vilket gör att deras uppfattningar inte kommer fram i samma utsträckning. Detta är någonting som vi hade i beaktande när vi genomförde samtalen i den här studien, så att alla fick komma till tals för att öka trovärdigheten.

Under samtalen som utfördes på förskolorna uppfattade vi det som om att pedagogerna kände sig avslappnade och trygga med varandra, samt med oss som intervjuare. Vi upplevde det som att deltagarna samtalade med varandra tills diskussionen kring de olika citaten var tömd, men också att det fanns en öppenhet i dialogerna mellan förskollärarna när de diskuterade. (Wibeck, 2010). När samtalen genomfördes fanns det en medvetenhet om att vår närvaro kunde påverka resultatet. Vi upplevde även att deltagarna tog vår studie på allvar och försökte tillsammans tolka citaten (bilaga 4) som vi valt ut. Var det en förskollärare som inte förstod vad som stod, hjälpte pedagogerna varandra till att komma fram vad citatet kunde innebära. Att detta samspel skedde kan tänkas bero på citaten som vi plockat ut genom den tidigare forskningen som vi lyfter i studien (Bell, 2006). Vilket också har berikat kvalitén men också mängden datamaterial som vi samlat in till vår studie.

Genom att använda samtal i fokusgrupper som metod kunde vi komma åt flera förskollärares uppfattningar under ett och samma tillfälle, vilket har underlättat tidsaspekten för oss. Däremot så valde två förskolor att tacka nej till ett deltagande på grund av tidsbrist och för att de behövde avsätta minst tre förskollärare. Ytterligare en aspekt på att dessa två förskolor tackade nej till medverkan, kan vara att det eventuellt hade kunnat gett oss ett annat slutresultat. Urvalet kan ha påverkat resultatet då vi utnämnde en kontaktperson för varje förskola som i sin tur frågade andra förskollärare på plats om de ville delta. Detta kan ha haft påverkan på trovärdighet genom att de andra deltagarna som deltog ville stötta sin kollega, och inte för att de hade ett eget genuint intresse till vår studies syfte och problemformulering.

För att öka tillförlitligheten på vår studie så har vi först analyserat materialet individuellt, opåverkade av varandras uppfattningar och tolkningar, därpå analyserade vi materialet tillsammans för att hitta mönster samt kategorier. Det kan vara lätt att inverka på varandras uppfattningar under studiens gång då vi som genomfört den har gjort det med ett grundintresse, vilket kan påverka på slutresultatet samt varandra (Wibeck, 2010). Vi har även bett en tredje part om uppfattningar kring materialet, för att inte stirra oss blinda på våra egna tankar och åsikter (Wibeck, 2010). Att vi har ljudinspelat datamaterialet samt transkriberat och skrivit ut det, har gett oss möjlighet till att återkoppla till deltagarnas uppfattningar ordagrant, detta har gjort att vi kunnat tydliggöra förskollärarnas uppfattningar och inte våra egna.

Överförbarhet

Enligt Wibeck (2010) använder forskare sig utav samtal i fokusgrupper när de vill få uppfattningar kring vad en individ beskriver inom en frågeställning. Författaren lyfter också att individens beskrivningar utgår ifrån denna persons erfarenheter, åsikter samt uppväxtvillkor. Detta gör att andra studier inte kommer få samma specifika resultat som vår. Vi menar att det inte går att göra en liknande studie och få ett exakt samma resultat som vi fick, detta anser vi är omöjligt då människor tänker olika. Då måste nästa student eller forskare hitta personer som har exakt samma uppfattningar, historia och åsikter som förskollärarna som har deltagit i vår studie. Med detta sagt riktar vi studien till människor som har

samma intresseområde som oss samt med en förhoppning om att uppfattningarna som vi lyft och fått genom denna studie, kan skapa underlag för vidare studier för personer inom samma intresse som oss.

Resultat

I detta avsnitt redogör vi resultaten av analysen som gjorts av datamaterialet vilket vi samlat in genom samtalen i fokusgrupperna. Syftet med vår studie var att skapa en förståelse om hur begreppen kreativitet och fantasi kan uppfattas. Samt vilka hinder och möjligheter som kan påverka den kreativa förmågan och hur förskollärarna uppfattar kreativt lärande på förskolan. Ur vårt resultat och analyseringsprocessen framträdde sex olika kategorier: *Förskollärarnas uppfattningar om fantasi och kreativitet*, *Olika synsätt på fantasi och verklighet*, *Aspekter på samspel som påverkar kreativa förmågor*, *Vad är det som skapar hinder och möjligheter? Hur uttrycks kreativt lärande på förskolorna idag?* samt *Miljöernas betydelse för kreativiteten*. Utifrån dessa kategorier som synliggjordes under vår analys diskuterar vi vårt empiriska material genom Vygotskijs teori och det sociokulturella perspektivet.

Förskollärarnas uppfattningar om fantasi och kreativitet

I intervjuerna nämns begreppen fantasi och kreativitet och förskollärarna uppfattar dessa som någonting annat än bara exempelvis uppfinningsförmåga, påhittighet, sagor samt skaparförmåga. Förskollärarna talar om dessa begrepp som förmågor kopplade till vardagen:

Fantasi och kreativitet är förmågor som är viktiga för framtiden och samhället. (F1, 2018-11-13).

Förskollärarna uttrycker i samband med att de talar om sina uppfattningar kring begreppen, att fantasi och kreativitet behövs i barns samspel med andra människor genom att få använda sig av dessa förmågor. Förskollärarna belyser även under samtalen vikten av att barn får skapa sig erfarenheter, framför allt genom leken, genom att få använda sig av sina tidigare kunskaper och forma om dessa till nya lärdomar så att samhället utvecklas framåt. Vidare fortsätter en förskollärare med att en uppfattning om kreativitet kan vara:

Kreativitet är en förmåga som kan användas för att skapa något helt nytt och hitta nya lösningar, samt komma på nya idéer. Genom att använda sig av kunskaper som vi redan besitter, kan vi i sätta in den i ett annat sammanhang och koppla dem till sina egna erfarenheter. (F8, 2018-10-30).

Förskollärarna diskuterade kring att fantasi och kreativitet är en förmåga som finns inom oss och måste få uttryckas, och då också genom olikheter. En uppfattning som uppkom under ett samtal var att dessa begrepp hör ihop och barnen kan nyttja båda förmågorna då de tar sig in i olika lekaktiviteter. Det lyftes även under dessa samtal att kreativitet och fantasi många gånger sågs under kreativa uttrycksformer då barnen skapar med hjälp av olika material och redskap. Förskollärarna talade då om kreativitet och fantasi som en egenskap istället för förmåga:

De är också en egenskap som vi har inom oss och den kommer i uttryck hos oss på olika sätt. En del tror jag besitter en större förmåga att få fram sin kreativa sida och vågar använda sin fantasi. (F4, 2018-11-09).

Verklighetsflykt, eller göra vardagen mer spännande är något som förskollärarna nämnde. Pedagogerna menar att barn har en stor fantasi och detta kan hjälpa dem att prova sig fram. Genom att blanda fantasi och verklighet så kan barnen få en större förståelse av vardagliga ting, som exempelvis andras eller sin egen livssituation. En förskollärare försöker förtydliga hur den uppfattar fantasi:

Fantasi vad är det för mig? Tankens frihet, lekfullhet, förmåga att föreställa sig en " icke verklighet" och förmåga att använda den att leva sig in lek, berättelser, andras tankar-liv, berättelser, platser, drömmar, sagor.... Kan ibland vara eller ses som verklighetsflykt men också berika verkligheten och göra det spännande i vardagen. (F9, 2018-10-30).

Uppfattningar kring vad kreativitet och fantasi innebär uttryckt i ord från förskollärarna, är att våga pröva sig fram och då gärna i samspel med andra människor som kan ge barnen mer erfarenheter. I fantasin kan barnen få möjlighet att vara vem de vill, göra vad det vill, använda kreativa lösningar och ge sig hän åt en föreställningsvärld som bara de har skapat, menar förskollärarna:

Att hitta och våga pröva nya vägar sätt att göra saker. Själv eller tillsammans med andra. (F9, 2018-10-30).

Det framkommer också att:

I de kreativa måste de finnas fantasi och i fantasin blommar kreativiteten fram. Barn använder sin fantasi i verksamheten när de får fantisera sig in i olika lekar och världar, där måste de också använda sin kreativa sida. (F4, 2018-11-09).

Förskollärarna talar om fantasi som att alla barn har en grundfantasi inom sig. De nämner två olika kategorier med barn, de som fantiserar hela tiden och de som har svårt för att blanda fantasi och verklighet. En förskollärare nämner att barn alltid har tillgång till sin fantasi mer eller mindre, medan vuxna har glömt bort eller stängt av den. Detta är aspekter som skiljer sig från Vygotskij som menar på att det är metoder som växer sig större utefter att människan blir äldre och skaffar sig mer kunskaper.

Olika synsätt på fantasi och verklighet

Genom att låtsas att saker är annat än vad de är så kan barnen bidra med ett intresse som sedan kan skapa fantasirika teman som pedagogerna kan jobba vidare med tillsammans med barnen. Det är ett sätt att lära dem nya saker och många kreativa aspekter går att baka in, menar förskollärarna. Detta kan också skapa möjligheter att tillåta barnen att får prova på och till exempel lära sig att hantera olika redskap i en kreativ process:

Ja men med fantasin så kan ju rutschkanan...vara en rymdraket. Till exempel hade vi ju en...vi hade ett tema vi ett år, vi gick till lekparken här borta (en lekpark som ligger utanför förskolans gård) och det var just det att de lekte att den här rutschkanan med tillhörande...alltså stege att klättra upp och man kunde liksom också leka att det var en kiosk där under så här...ehh...det var en rymdraket och så...startade vårt tema då...faktiskt...mmm...ja... (F9, 2018-10-30).

Pedagogerna kopplar fantasi och kreativitet till yrkesvalet förskollärare, att de då som vuxna inte är rädda för att blanda fantasi med verkligheten. De menar att det finns vårdnadshavare som inte vill att deras barn ska blanda fantasi och verklighet i vardagliga handlingar. Förskollärarna lyfter att det finns en oro hos föräldrarna när de inte kan skilja på begreppen, vilket skapar en osäkerhet i relationen då de vuxna inte vet om barnen talar sanning eller om de hittar på:

Om det bor en liten ekorre här, du ser väl det där är ingen ekorre, det är ju en sten, det ser du väl. (F4, 2018-11-09).

En förskollärare lyfter att rädslan ifrån vuxna med att blanda dessa begrepp kan ligga i att de som vuxen sällan samspelar med barn. Förskollärarna talar även om att samhället i dag har en påverkan av att blanda fantasi och verklighet då det händer mycket hemskheter i världen:

Så det är ju samhället som gör det...att man blir, det är mer samhället som skapar att man blir...det är ju inte så att man läser jätteroliga grejer i tidningen...det är ju oftast hemskheter som står... (F6, 2018-11-09).

Det framkommer under samtalen att det också finns de vårdnadshavare som gärna bidrar till att medverka i fantasifulla aktiviteter, genom att spela med i verksamhetens skapande eller bidra med material för att berika fantasin och kreativitet:

Men om man tänker våra som föräldrar och såhär, då tycker jag dom flesta är ju med på tåget och är ju och förstår varför vi använder dom hära låtsas figurerna och dom kan göra så hemma också och så...dom som lever med barn tror jag inte i allmänhet är så rädda för det, men vuxna generellt kan nog vara lite rädda för det...det har nog att göra med om man umgås med barn eller inte... (F5, 2018-11-09).

Om alla är med på att det är fantasi menar förskollärarna att det kan det bli en rolig stund, och att barnen då kan berätta egna små historier eller egna sagor. Det kanske inte handlar så mycket om rädsla, snarare kan det vara en oförmåga att tänka att en sak kan vara något annat än vad den är lyfter förskollärarna i diskussionen. En förskollärare lyfter att en del vårdnadshavare vill skilja på fantasi och verklighet, tomten är en saga, i verkligheten är det de vuxna som köper klapparna:

Jo, men jag vet ju att det finns vissa vuxna som inte vill exempelvis att man ska lura i om tomten, med barnen... (F6, 2018-11-09).

Förskollärarna håller med varandra om att under livets gång formas människor och då mycket utav samhället, miljön runt omkring, livssituation och personer som samspel sker med. Att individer tar från andra och skapar sig själv utefter sina egna förutsättningar är av vikt, men också att personen inte tappar bort sig själv menar pedagogerna. Som person måste denne vara stark som person för att våga stå emot samhällets normer om kreativitet är också en del av deras uppfattningar. De avslutar med att säga att även om vi färgas av samhället så måste kärnan få finnas kvar:

Jo men precis, och hur det än är så formas vi ju man kan ju tänka så att man hoppas att det finns kvar...F2 – kärnan...F1 – kärnan i...så...även om vi har en tydlig riktning framför oss... (F1, 2018-11-13).

En diskussion avslutas på detta sätt:

Vi kom fram till att man dör inte som en kopia men man har formats, av det runt omkring än, av samhället... (F6, 2018-11-09) Så avslutar vi...bra sammanfattning... (F5, 2018-11-09).

Förskollärarna tar i samtalen upp att vuxna inte vågar låta barnen leva ut sina fantasier på grund av normer och att deras barn kan uppfattas som en "lögnare". Förskollärarna talar om att de därför många gånger måste plocka tillbaka barnen till "verkligheten" för att vårdnadshavarna inte ska behöva känna oro:

Och vuxna...då tänker jag, det behöver ju kanske inte bara vara vi som arbetar i förskolan, det kan ju vara föräldrar och andra vuxna, och jag tänker är ofta jätterädda, det vet jag kanske inte, men dom kanske ändå, jag tror att en del kanske kan bli oroliga för att varför ljuger mitt barn...att man som förälder kan komma att säga barnet berättar så konstiga historier...jag vet ju att det inte är sant...och att man som förälder upplever att mitt barn ljuger...och att man kanske måste vara tydlig med då att det är nog ingen lögn, utan det är nog mer att fantiserande, fabulerande, om verkligheten och...ja jag vet inte...(F2, 2018-11-13).

Förskollärarna nämner att de på grund av vårdnadshavarna många gånger kan känna att de håller tillbaka barnen i deras lekar och samtal, som bygger på ett växelspel mellan fantasi och verklighet. Förskollärarna talar också om att de måste plocka tillbaka barnen från fantasin till verkligheten, för att vuxna många gånger vill att barnen håller sig till sanningen.

Samspel som påverkar kreativa förmågor

Förskollärarna talar om att barnen kan inspirera andra och vara samarbetsvillig. Genom att barnen ibland inte vill dela med sig av sin kreativa sida utan sitta för sig själv, så frångår de från det sociala samspelet, menar förskollärarna. Detta visar sig i ett av samtalen där en av förskollärarna berättar att

ett barn de har på sin förskola är en stor inspirationskälla för de andra barnen, men att hon vid ett tillfälle inte ville dela med sig:

...hon är ju en inspiratör alltså, alla tittar liksom på henne, och den gången så ville hon inte att dom skulle titta så då höll hon för och så viskade hon så här: *“jag vill inte att dom ska titta på när jag ritat den här fågeln”*...men hon är ju en som smittar dom andra vid bordet. Dom som inte har inspiration alltså, hon...dom ser ju vad hon kan göra och då gör dom andra också...då blir ju dom inspirerade, dom lär sig ju utav henne, så hon är ju verkligen en inspiratör...och visar dom andra... (F3, 2018-11-13).

Att få vara kreativ tillsammans kan leda till att människor är varandras motor som driver lärandet framåt, då får denne tänka, dela med sig och kompromissa för att komma fram till gemensamma lösningar, är en uppfattning som pedagogerna tar upp. Ett arbetssätt som tillåter barn att lära sig att samarbeta kan vara att måla på samma bild, bygga på samma bygge, något som pedagogerna lyfter:

Å så dras dom ju med i den där fantasin, så dom vet att den där kompisen fantiserar men dom hänger på i den fantasin och bygger vidare och diskuterar. (F3, 2018-11-13).

Förskollärarna tar också upp att kreativitet är lika med det konkreta, det praktiska, men att det också kan vara att byta tankar. I barns samspel så talar förskollärarna om att vissa barn kan ta över ett annat barns fantasi, genom att utveckla fantasin till något som förtar det första barnets fantasi. Skulle ett barn ta över och bestämma allt i gruppen, så kan det hindra de andra från att vara delaktig och dela med sig sina tankar och intressen. Att tänka tillsammans är viktigt då detta kan bidra till lärandet, något som pedagogerna jobbar utefter samt lyfter som viktigt på förskolan, de ser det kreativa lärandet som en gemensam process:

Jag tror att det är viktigt att man ser på kreativitet som ett samspel, för att jag tänker också, man kan ju vara kreativ på olika sätt, men jag tänker att det är ju många människor idag kommer ju att jobba i projekt och i grupper, och då handlar det ju väldigt mycket om det här samspelet har man tillsammans, kan tänka Ja men skapa och tänka ... komma fram till ... inte bara konkret utan även liksom ... tankemässigt, idémässigt. (F9, 2018-10-30).

Förskollärarna lyfter att de brukar välja grupp utifrån hur barnen är, dessa barn väljs ut för att exempelvis driva ett projektarbete på förskolan framåt. De talar om att det är viktigt att se till de andra barnen som anses vara mindre kreativa. Förskollärarna samtalar om dessa barn och menar på att de ska få möjlighet att lära sig av pedagogerna samt av barnen som valts ut för att driva framåt. Förskollärarna diskuterar vikten av att dem själva vågar prova sig fram för att hitta det som plockar fram dessa barns intresse och lust:

Ibland kan det ju vara enskilda barn som har en stark kreativitet, och dom blir ju ofta dom hära motorerna kanske för andra barns kreativitet också, men ibland kan det också vara att två barn börjar med någonting, gör ett bygge i byggrummet, och sen växer det ut och det blir världens fantasi, så det kan ju också vara samspel också, att när vi hittar rätt, du och jag, så liksom då bara blommar det liksom ut... (F2, 2018-11-13).

En bild som förskollärarna beskriver är att det är viktigt att se mångfalden i gruppen/verksamheten. I en grupp kan människor vara kreativa tillsammans, och inte alls i en annan, så beroende på vilken grupp de är i så styr det i hur kreativa människor kan vara, menar de. Förskollärarna anser då att pedagogerna bär ansvaret för att lära barnen att dra nytta av andras idéer och utveckla dem vidare i vilken grupp de än är i. Med rätt stöttning så kan barnen förstå sin och andras kreativitet och fantasi, detta kan de få via pedagogerna eller i samspel med de andra barnen, menar förskollärarna i

diskussionen. En förskollärare menar på att en del pedagoger kan vara rädda eller osäkra på att ge denna stöttning och detta kan leda till konflikter i arbetslaget, då kan det istället vara lättare att säga nej till barnen:

...att man kanske känner att man inte vill ha kritik från någon annan pedagog så då jag gör inte det här nu, för jag vill inte stå här och diskutera om varför jag tycker att dom ska ha gegga i rutschkanan...jag orkar inte ta det idag... (F2, 2018-11-13).

Förskollärarna uppfattar att kreativitet är någonting som sker i samspel med andra individer. De talar även om kreativitet som att det är någonting som varje individ kan ha mer eller mindre av, och att de drivande barnen framstår då som förebilder för de barn som förskollärarna menar på har mindre kreativa sidor.

Vad är det som skapar hinder eller möjligheter?

I samtalet om en rutschkana kan vara någonting kreativt så berättar en förskollärare att denne har svårt att se rutschkanan som någonting annat än ett materiellt redskap, då denne endast ser skapandet som kreativt. Men ju mer förskollärarna diskuterar detta citat så säger förskolläraren till slut:

Jag ser bara det här skapandet jag...men första tanken som man fick rutschkana har ju inte nå...nej...men i efterhand så är det ju det beroende på vad man gör den till och vad man har för lek och vad min fantasi är. Men första tanken tänkte jag såhär: vadå? Nej kreativt då ser jag mer det hära skapandet framför mig...Men drama, teater och drama är också kreativt... (F4, 2018-11-09).

De flesta förskollärarna kopplar samman rutschkanan med att den är någonting som man kan åka ner för, klättra upp för, åka på mage, åka på tvären, på sidan. En förskollärare kopplar samman den med naturvetenskap. Med intervjuarens hjälp, genom en följdfråga, samt varandras tankar så kommer förskollärarna vidare i sin tankebanan om att en rutschkana kan användas som någonting annat än att bara åka i. Då nämner de några barns lekupplevelser som vattenrutschkana, rymdraket, hajar och dinosaurier:

Ja, i en lek så kan den vara vad som helst, den kan vara en häst, de här sitter ju ibland åå så där ska rida, så en rutschkana i en lek kan vara vad som helst. (F6, 2018-11-09).

En annan förskollärare nämner en lek som utspelat sig vid en rutschkana:

Brandstationen, kom alla brandmän, nu åker vi stängen ner, är ni redo...swiss...det brinner! (F2, 2018-11-13).

Tillåta barnen att utforska och inte begränsa dem genom fyrkantigt tänk, är något som kommer på tal under diskussionerna. Med fyrkantigt tänk eller fyrkantiga pedagoger menar förskollärarna att vara trångsynt, eller att inte kunna föreställa sig inre bilder. En förskollärare säger att denne inte ser det kreativa i olika sammanhang vilket kan hindra barnens idéer och en önskan att möta rätt pedagog vid rätt tillfälle tas upp i diskussionen. En del av pedagogerna menar att det är av vikt att tänka ett steg längre och inte begränsa varken sig själva eller barnen när det kommer till fantasi och kreativitet:

Just det där utanför boxentänkandet, tänker jag...på kreativperson liksom att dom kanske kan se bilder, att när någon pratar...jag tänker såhär jag hade en kollega för många år sen när vi skulle ha lucia, så skulle en av pojkarna, sa såhär – jag ska vara lussebulle, då hade han oturen att möta mig som är en ganska fyrkantig organisatorisk människa. Så jag a men jag tror att du får välja någonting annat, jag går och berättar det här för min öppna kreativa kollega och hon bara: åååå jag kan se han, jag kan se han, han

kommer genom dörren med lussebulle...han kommer fastna i dörren, och så tänkte jag förbaskat! Varför fick inte han möta henne, som hade kunnat upp med den här bilden hon fick utan fick då mitt torr tråkiga stoppsvar, att du kan väl välja någonting annat. Och där tänker jag att en kreativ person får dom här bilderna, är öppen för, tänker utanför boxen och ser det omöjliga. (F2, 2018-11-13).

En av de möjligheter som pedagogerna samtalar kring är att vara öppen för flexibilitet, en förmåga som de nämner är viktigt att ha när det kommer till kreativitet. Hinder som förskollärarna lyfter för kreativiteten kan vara personer som styr, både vuxna och barn. Förskollärarna nämner att om de redan ser en färdig produkt, kan detta leda barnen in på den vuxnes spår:

Vi har ett väldigt tillåtande förhållningssätt, i både dem olika miljöerna och liksom överlag. Jag tänkte på idag så ville de hämta... de ville göra en djungel i lekrummet och då var det en del som inte alls liksom förstod vad... hur de tänkte och då var det några som visade, så vart det en djungel med en älg i där, så slutade det med att vi hade kalas där inne och liksom och jag trodde att han som fyllde år trodde inte jag att han ville ha kalas där inne, för han känns lite fyrkantig och väldigt liksom. Men han var full på det klara att han ville ha kalas i djungeln där. Och sedan satt ju alla och pratade om att nästa gång skulle vara djungelkalas och massa olika sorters kalas. (F7, 2018-10-30).

En annan förskollärare talar om förhållningssättet på detta sätt:

Och där tänker jag att jag med mitt förhållningssätt, fast det inte är meningen och inte medvetet, styr dom mot någonting som jag har tänkt men hade jag bara släppt det fritt och förutsättningslöst och inte sett någonting så hade det kunnat blivit någonting helt annat...så ibland tänker jag att förhållningssätt hos oss kanske kan hämma kreativiteten lite grann... (F2, 2018-11-13).

Förskollärarna talar om att de upplever rutiner, schema, tid samt personalbrist som aspekter vilket kan hindra kreativa handlingar. Likaså nämner pedagogerna att när och om barnen får vara för kreativa så är det de vuxna som sedan måste ta reda på det kaos som barnen lämnar efter sig, som de ser det, genom att plocka upp och städa vilket de anser att det inte finnas någon tid till:

Skulle man ha en liten klocka som man kunde ringa på någon annan som städar så, då skulle man tillåta mycket mer. Men vi har ju inte tiden att stå där en timme och städa upp det där sedan. (F8, 2018-10-30).

Responserna av denna uppfattning delas av fler i samma samtal:

Jamen det är väl som X säger att jag måste ju städa det där sedan (skrattar), jamen det är väl mera det. (F9, 2018-10-30).

Förskollärarnas diskuterar kring sina uppfattningar om kreativitet och att dessa kan tänkas påverka barnen, då de upplever att begreppet känns oreflekterat dem emellan. En möjlighet kan tänkas vara att tillåta barnen att utforska och inte begränsa dem genom fyrkantigt tänk, menar förskollärarna. Om barnen upprepar sig hela dagen så anses det inte vara kreativt enligt förskollärarna, de behöver hjälp att bryta mönster för att inte fastna i en och samma sak:

Och sen kan det också vara en sak som de fastnar i, och då är det inte kreativt om de liksom ...själv kanske man måste få hjälp med att byta sysselsättning, om man klättrar, åker ner, klättrar upp, åker ner hela dagarna, då kanske man...till slut kanske det inte blir så kreativt, utan man har fastnat i ett mönster och då kanske man behöver hjälp att bryta det då. (F7, 2018-10-30).

En kreativ person uppfattas av förskollärarna som en person vilken kan tänka utanför "boxen", de lyfter även att alla är kreativa fast på olika sätt. Fyrkantigt tänk kan hindra ett kreativt handlande eller tanke,

menar de. En del är sociala och öppen med sin kreativitet, medan andra hellre sitter ensam med sin kreativitet, detta är något som förskollärarna nämner. Kreativitet är olika saker, beroende på vem som frågas, något som är kreativt för mig kanske inte är kreativt för dig, menar förskollärarna:

Kreativitet är "open mind", tänka utanför boxen, att kunna konstruera eller skapa någonting man aldrig sett eller kommit i kontakt med- att skapa nytt. Det kan också vara att utifrån upplevelser utveckla en tanke, en konstruktion eller ett skapande. (F2, 2018-11-13).

Färdiga ramar kan vara ett hinder och det är ofta så det brukar vara, är en uppfattning som pedagogerna diskuterar kring. De samtalar även om en önskan att släppa på tyglarna och bara låta barnen skapa med vad de än väljer att skapa med. En annan aspekt som förskollärarna lyfter är att kopiera inte är något negativt, det kan vara nyttigt att se hur andra gör och tänker, det kan inspirera att utveckla det vidare. Människor får sticka ut, men inte för mycket, menar förskollärarna.

Hur uttrycks kreativt lärande på förskolorna idag?

Förskollärarna lyfter viktiga aspekter i barns lärande, enligt dem. Känner barn sig stabila, trygga och känner en självkänsla så är det ett stöd för dem livet ut, menar de. Under samtalen framkommer det även att om barnen klarar av motgångar och kan ta del av lärandet på ett helt annat sätt än om de är otrugga. En lärdom som barnen behöver är att känna att de duger, även om de misslyckas, menar förskollärarna. Om människor får öva på saker som de inte är bra på så lär de sig så småningom, därför kan även kreativitet övas upp, är en gemensam uppfattning förskollärarna har. Människor kan inte allt från början, men med rätt förutsättningar så lär de sig, fast på olika sätt, menar pedagogerna. Förskollärarna diskuterar vikten av att låta barnen känslomässigt och fysiskt få uttrycka sig i aktiviteter på förskolan, detta kan vara en förutsättning för att barnens fantasi och kreativitet utvecklas:

Ja men visst, känner man en stabilitet att man har liksom och är trygg...och liksom känner sin kropp då är det klart att det måste ju vara ett jättestöd för resten av livet för att våga ut och våga lära sig nya saker...för är jag otrugg så är det svårt att lära sig någonting... (F1, 2018-11-13).

Däremot samtalar förskollärarna kring att personer inte behöver vara mer kreativ bara för att dessa är positiva, utan även de dåliga dagarna eller om individen känner sig nere så kan kreativiteten finnas där. Förskollärarna diskuterar detta utifrån olika vinklar och de flesta uppfattar sig själva som mer kreativ när de är på ett positivt humör. Det är olika från person till person, och en del är kreativa när de mår bra, andra är mer kreativa när de mår dåligt, menar de:

Det tror jag absolut på, jag tror att när man, man har liksom så här flow, då är man i en god ... liksom ... ja ... då känner man att det är det är något positivt på gång. Men sen har jag faktiskt ja ... tänkt på det nu då, nu slog det mig att ehh, författare, diktare, musiker dom kan vara i negativa flow och verkligen få till sådana här tragiska mästerverk när de är som mest deprimerade eller självmordsbenägna och hej och hå, så att det behöver inte vara bara upp, det kan vara ner också, faktiskt, när jag tänker lite bredare. Fast personligen är jag inte så kreativ när jag är på dåligt humör (F9, 2018-10-30).

Är pedagoger på bra humör, menar förskollärarna att de är mer tillåtande, medan de begränsar barnen då de känner sig på mindre bra humör. En förskollärare talar även om att de kan begränsa barnen om de är för positiva och drivande också, att de då bara kan köra på och inte ser till barnens tankar och idéer menar förskolläraren. Pedagogens humör spelar in i hur kreativa barnen får möjlighet till att vara, förskollärarna menar att lärandet beror på humöret:

Men om man tänker i vårt såhär jobba da, om man känner sig nöjd och glad med tillvaron och allt är på topp, ja men om ungarna kommer och frågar då, jamen kan jag få måla på väggen nu, ja men självklart!!! Lilla älsklingen gör det!! Men alltså har jag en dålig dag, då kan jag känna nämen det skiter vi nu...vi hoppar det, hitta på någonting annat... (F3, 2018-11-13).

Förskollärarna diskuterar olika uppfattningar om vad som kan vara ett kreativt lärande. En del av förskollärarna lyfter att de huvudsakligen ser skapandet som kreativt på förskolan, att skapa med färg eller lera. De andra förskollärarna uppfattar leken som ett kreativt lärande i sociala samspel, de menar att det går att vara kreativ på andra fantasifullla sätt än bara med händerna:

Men jag tror att man måste bli lite mer medveten om det, alltså medveten om vad är kreativ, alltså att som vi, vi tolkar det också olika. (F6, 2018-11-09).

I diskussionerna så uppfattar förskollärarna att de tänker olika kring vad begreppen fantasi och kreativitet innebär, de menar att något som är kreativt och fantasifullt för den ena behöver inte vara det för den andra. De lyfter att detta kan få konsekvenser i hur de använder kreativiteten som ett stöd för lärandet för barnen på förskolan. Förskollärarna tar upp vikten av kommunikation och reflekterande samtal pedagoger emellan, men också mellan pedagoger och barn. Förskollärarna menar att detta kan leda till nya gemensamma tankar som kan utveckla det kreativa lärandet framåt.

Miljöernas betydelse för kreativiteten

Förskollärarna tar upp att lärmiljöerna på förskolan är viktig, är miljöerna genomtänkta så kan det främja barns kreativitet, enligt dem. De olika miljöerna, men framför allt ateljén, menar förskollärarna ska uppmuntra till att barnen ska få möjlighet till att tänka själva och inte utifrån givna mallar. Miljön ska vara utformad på så vis att den bjuder in och inspirera, lyfter de:

Här på vår förskola finns den största kreativiteten i ateljén, där barnen exempelvis använder olika material och limmar ihop dessa. Frågan som ofta uppkommer då är vilket typ av lim bör användas för att få materialet att fastna. Men det finns många fler exempel. (F8, 2018-10-30).

Ett tillåtande arbetssätt är något som pedagogerna lyfter, de menar att det inte gör något om barnen tar saker från ett rum in i ett annat, de är medvetna om att saker ska tillbaka på sin "rätta" plats när de är klara med dem. Samtidigt så förklarar förskollärarna att det fortfarande finns begränsningar för barnen och materialet till ett specifikt rum, trots att de försöker förhålla sig till att tillåta barnen att flytta kreativa och fantasifulle lekar till en annan miljö:

Om just det här om man leker någonstans i ett rum och så leker man till exempel att man har en båt, och sen så har vi andra saker i ett annat rum, och då går dom och hämtar och vi och hur mycket ska vi tillåta att man rör runt alla saker för att då. Vi har den här miljön och här gör man det här, och här gör man det här. Så det är också att ibland kanske man behöver, man står och leker att man steker fiskpinnar, då är det perfekt med kaplastavar eller nått och då får ju vi, då kanske man behöver ha en låda med kaplastavar... (F5, 2018-11-09).

Förskollärarna samtalar även om att miljön kan inspirera barn till ett socialt samspel. Förskollärarna talar om att barnen kan locka in varandra till en kreativ och fantasifull värld och då har miljön betydelse, menar förskollärarna:

men miljön måste ju spela in en stor roll där...komma in i en mysig miljö där det finns material där man känner att när man ser att...då börjar ju hjärnan trigga igång och då kanske jag känner för att skapa någonting...kanske ser någon annan som sitter och skapar någonting, så visst kan man väl öva upp det

men alltså miljön, det måste ju finnas någonting som jag blir nyfiken på så att jag kan skapa och bli kreativ... (F3, 2018-11-13).

Sammanfattning av resultatdelen

Resultatet i vår studie visar på att reflektionen kring vad kreativitet och fantasi uppfattas som tolkas olika samt att begreppen tas för givet som en självklar och generell uppfattning av förskollärarna. Förskollärarna lyfter många olika intressanta uppfattningar på vad begreppen kreativitet och fantasi kan vara. Så som att kreativitet och fantasin är en förmåga som finns inom oss, och som är viktiga för framtiden och samhället. Förskollärarna lyfter att kreativiteten är en förmåga som kan tillföra nya och nyttiga idéer. Pedagogerna talar om att verkligheten påverkar fantasin och då främst genom olika begränsningar. Dessa begränsningar kan vara vuxnas vilja att barn ska hålla sig till sanningen och inte uttrycka sin fantasifulla förmåga. Förskollärarna uppfattar att det är i samspelet mellan vuxna och barn, men också mellan barn och barn, som barnen kan lockas in i en kreativ och fantasifull värld. Detta utifrån hur de vuxna förhåller sig och tillåter barnen att befinna sig i denna värld.

Vidare lyfter förskollärarna olika hinder och möjligheter som kan påverka att det kreativa lärandet främjas eller begränsas, utifrån hur barnen bemöts av vuxna, men även av andra barn. Pedagogerna uppfattar kreativt lärande utifrån hur de tolkar begreppet vilket gör att barnen får tillgång till detta lärande, utifrån förskollärarnas syn på vad kreativt lärande är. Förskollärarna uppfattar miljön på förskolan som en viktig pusselbit för att stödja det kreativa lärandet och då främst utifrån att barnen använder sig utav ateljén. Då förskollärarnas uppfattningar om vad som är kreativt ofta riktar in sig på att barnen skall få arbeta med olika typer av skapande. Resultatet visar på några viktiga aspekter, som i relation till tidigare forskning, bedöms av oss som centrala att lyfta och diskutera.

Diskussion

Syftet för denna studie har varit att skapa en förståelse om hur 9 stycken förskollärare uppfattar begreppen fantasi och kreativitet, vilka hinder och möjligheter som de ser kan påverka den kreativa förmågan samt hur deras uppfattningar kring vad ett kreativt lärande kan vara. Utifrån Vygotskijs teori och ur ett sociokulturellt perspektiv, har vi genomfört tre stycken semistrukturerade samtal i fokusgrupper, utifrån citat, med dessa förskollärare. I denna del diskuterar vi, med stöd av tidigare forskning samt litteraturen som presenterades i bakgrunden, studiens resultat. I diskussionen har vi utgått från våra tre frågeställningar: *Vilka uppfattningar om fantasi och kreativitet uttrycker förskollärare, Vilka möjligheter och hinder ser förskollärarna till att kreativa förmågor utvecklas samt Vilka uppfattningar har förskollärarna om vad kreativt lärande kan vara?* I slutet av detta diskussionsavsnitt så tar vi upp slutsatser och ger därefter förslag på eventuella frågeställningar som kan ligga till grund för framtida forskning inom området kreativitet och fantasi, möjligheter och hinder samt kreativt lärande.

Förskollärares uppfattningar om fantasi och kreativitet

Under ovanstående frågeställning diskuterar och analyserar vi förskollärarnas uppfattningar om hur begreppen kreativitet och fantasi kan tolkas. Vi presenterar: *Förskollärarnas uppfattningar om fantasi och kreativitet* samt *Olika synsätt på fantasi och verklighet*.

Förskollärares uppfattningar om fantasi och kreativitet

När förskollärarna talar om begreppen fantasi och kreativitet så lyfter de dessa två som förmågor. Detta kan ställas i relation till det Hoff (2014a) menar, att fantasi och kreativitet hör ihop. Båda två behövs för att kunna forma och omvandla exempelvis en rutschkana. Däremot talar förskollärarna om dessa begrepp som viktiga och att de behövs i samhället. Vissa forskare menar att kreativitet är något som är nytt och nyttigt, det vill säga att människan skapar något som är nytt och nyttigt för samhället (Akcanca & Cerrah Ozsevgec, 2018; Kudryavtsev, 2011; Strandberg, 2017). Detta är något som pedagogerna lyfter i vårt resultat av studien, de anser att det är viktigt att barnen får använda sig av sina tidigare erfarenheter och på ett kreativt samt fantasifullt sätt forma om dessa vilket gör att det blir till nytta, dels för barnens egna utveckling och dels för samhällets. Resultatet visar att förskollärarna även talar om kreativitet som en egenskap vilket finns hos människan redan från födseln, medan fantasin uttrycks mer som en förmåga vilket även den finns inom oss människor. Dessa uppfattningar kan kopplas samman med hur Forsberg-Ahlcrona (2016) beskriver fantasiförmågan, att det inte är någonting som bara dyker upp hos en människa. Utan fantasin är bunden till människans tidigare kunskaper och dessa kunskaper gör att fantasin kan utvecklas och förnyas, menar författaren. Resultatet visar på att dessa begrepp är svåra att definiera, vilket även forskningen visar på, då olika forskare uppfattar begreppen olika.

Dessa uppfattningar kan tänkas komma ifrån Vygotskijs (1995) teori, då han talar om fantasi som kreativitet. Utifrån vårt resultat kan det uppfattas som att förskollärarna har svårt att uttrycka specifikt vad dessa begrepp innebär. Det som skiljer förskollärarnas uppfattningar kring vad fantasi kan innebära ifrån Vygotskijs (1995) teori är att förskollärarna uppfattar denna förmåga som någonting som redan finns inom människan. Vygotskij menar däremot att dessa begrepp är någonting som bygger på människors erfarenheter och hur de uppfattar verkligheten. Resultatet i vår studie visar på att förskollärarna talar om vikten av att barn skaffar sig erfarenheter, men inte i samband med en

kombination av fantasi och verklighet, utan då talar de talar om fantasi som att människor flyr från verkligheten.

Olika synsätt på fantasi och verklighet

Någonting som forskarna talar om är vikten av att kunna samspela med andra personer, speciellt i kreativa sysselsättningar. Då omgivningen runt omkring oss ständigt förändras så är kreativitet en önskvärd egenskap som skall finnas hos varje individ (Akcanca & Cerrah Ozsevgec, 2018; Pistorova & Slutsky, 2018). I resultatet av vår studie lyfter förskollärarna en synvinkel i detta sammanhang, de talar om att många vuxna inte vågar blanda fantasin med verkligheten, då det händer mycket hemskheter i världen idag. Förskollärarna tar upp att det kan ligga en rädsla hos de vuxna att barn ljuger mer än talar sanning när de fantiserar. Resultatet visar på att inom yrkesbefattningen förskollärare ligger det ingen rädsla i att blanda verklighet och fantasi. Det pekar snarare på att det är föräldrarna som visar på en oförmåga att blanda dessa begrepp. Enligt Strandberg (2014) så är barnen i behov av föräldrarnas kunskaper för att skapa något nytt. Författaren menar att föräldrarnas kunskaper är råmaterial, något som barnen behöver för att utvecklas. En följd av detta uttrycker förskollärarna att de många gånger plockar de tillbaka barnen från fantasin in till verkligheten, de vill följa samhällets normer och bemöta föräldrarnas oro, då föräldrarna inte vill att deras barn skall uppfattas som lögnare.

En förskollärare uppfattar det som att vårdnadshavarna idag vill skilja på fantasin och vad som är verklighet genom att exempelvis inte säga till barnen att tomten finns. En annan uppfattning är att vuxna vill visa barnen att en sten inte är en ekorre. Detta talar emot det Strandberg (2017) lyfter om Vygotskijs tankar om att kreativitet och fantasi inte bara finns hos barnen, utan även finns hos vuxna då de erfarenhetsmässigt bör kunna uttrycka sig fantasifullt och kreativt eftersom de levt längre. Resultatet i vår studie visar också på att det finns vårdnadshavare som också bidrar till fantasifulla aktiviteter, vilket kan stärka Vygotskijs tankar.

Vilka möjligheter och hinder ser förskollärarna till att kreativa förmågor utvecklas

Under följande frågeställning diskuterar och analyserar vi förskollärarnas uppfattningar om vilka hinder och möjligheter som det finns för barnen att utveckla den kreativa förmågan. Vi presenterar: *Samspel som påverkar kreativa förmågor samt Vad är det som skapar hinder och möjligheter?*

Samspel som påverkar kreativa förmågor

I resultatet av vår studie framkommer det att barn kan vara varandras inspiratörer genom att dela med sig av varandras erfarenheter i olika aktiviteter på förskolan. Förskollärarna lyfter att det är av vikt att barn ska få möjlighet att vara kreativa tillsammans, då detta kan driva lärandet framåt. Vilket kan ställas i relation till Vygotskijs teori som benämns med begreppet *scaffolding* (Lindqvist, 1999). Detta innefattar att barn ska kunna lösa problem tillsammans med andra barn som har mer erfarenheter för att kunna utvecklas i lärandet. Ett sociokulturellt perspektiv menar på att lärandet börjar som en social handling och att samverkan och samspel människor emellan är viktigt för utvecklingen. Ett hinder som förskollärarna lyfter i barns samspel är att det finns barn som kan ta över i detta samspel och börja bestämma allt i gruppen, vilket kan stoppa andra barn från att bli delaktiga. Linge (2012) menar att det

är viktigt för barnen att kunna få uttrycka sina egna åsikter kring hur uppdrag på förskolan skall lösas, för att utvecklas kreativt.

Individen kan få en möjlighet till att förklara sina tankar samt att det skapas en chans till att förstå en annan människas fantasier (Fleer & Peers, 2012). Resultatet i vår studie visar på att förskollärarna kan med rätt stöttning hjälpa barnen i kreativa och fantasifulla samspel. En uppfattning som lyfts är att det däremot är en del pedagoger som är rädda eller osäkra på hur de ger denna stöttning. Pedagogen menar att detta kan leda till att förskollärare säger nej till barnens fantasifulla tankar som de vill uttrycka på förskolan. En annan anledning till detta lyfter förskolläraren också kan vara att de inte orkar ta kritiken som förskollärarna kan få av arbetskollegorna genom att de tillåter fantasifulla uttryck. Rizi, Yarmohamadiyan och Gholami (2011) lyfter att det är viktigt att lärare ser värdet i barnens samspel, dels mellan lärare och barn men också barnen emellan. Forskarna talar om att om det finns ett gruppsamspel så ökar möjligheterna till att barnen blir kreativa. Vidare menar forskarna att om förskollärare stöttar barnen kan detta öka självförtroendet i hur barnen tänker kritiskt, vilket de menar har en positiv effekt på olika kreativa förmågor samt främjandet av fantasin.

Vad är det som skapar hinder och möjligheter?

Ett begrepp som uppkommer under diskussionerna är fyrkantighet. Förskollärarna tar upp i vår studie att vara fyrkantig kan för dem innebära att en person är enkelspårig och bara se saker för vad det är och inte vad det skulle kunna vara eller utveckla sig till att bli om barnen stöter på rätt förskollärare. Cho, Pemberton och Ray (2017) tar upp olika faktorer som kan hindra den kreativa utvecklingen hos barn, bland annat lärarnas förförståelse på vad kreativitet kan vara, eller att arbetslaget ser olika på barns kreativa förmåga. Det förskolläraren menar med rätt lärare vid rätt tillfälle är att hen själv stoppade ett barns kreativitet genom att säga att lussebullar inte kunde vara med i ett luciatåg. Men när hen berättade detta för sin kollega så såg denne i sin tur det kreativa hos barnet, vilket gjorde att förskolläraren som stoppade barnet i från början fick tänka till och inse hur viktigt det är att främja det kreativa hos barnen. Hoff (2014b) tar upp att vuxna kan stoppa ett kreativt lärande, vilket kan påverka barnen negativt. Författaren menar att barnen då kan undvika att hitta nya kreativa sätt att lösa olika saker på, istället väljer de den säkra vägen. Detta kan eventuellt leda till att barnen tillslut inte vågar leva ut sin fantasi och kreativitet, då det kan finnas rätt eller fel att tänka.

Några av förskollärarnas uppfattningar i vår studie tar upp att det inte finns tid till att plocka upp efter barnen om de får vara för kreativa, till exempel med målarfärg inne i ateljén. Förskollärarna lyfter att det är de som måste städa upp efter barnen, vilket det finns varken ork eller tid till. Hoff (2014b) menar att det som är kreativt och tillåtet för vuxna inte är lika tillåtet och kreativt för barn. I vårt studieresultat så talar förskollärarna om att personer som styr andra i olika aktiviteter, samt färdiga produkter, kan upplevas som att de är hämmande för kreativiteten. Detta kan ställas i relation till det Rizi, Yarmohamadiyan och Gholami (2011) lyfter. Forskarna menar att om barn inte får tänka själva så hämmas deras kreativitet stegvis, därför belyser forskarna, att för det kreativa lärandet är viktigt att använda sig av olika undervisningsmetoder vilket kan öka barnens möjligheter i det kreativa lärandet.

Förskollärares uppfattningar om vad kreativt lärande kan vara

Under denna frågeställning diskuterar och analyserar vi förskollärarnas uppfattningar om vad kreativt lärande kan innefatta. Vi presenterar: *Hur uttrycks kreativt lärande på förskolorna idag?* samt *Miljöernas betydelse för kreativiteten*.

Hur uttrycks kreativt lärande på förskolorna idag?

En gemensam insikt som förskollärarna lyfter i vår studie är att de uppfattar kreativitet på olika sätt, vilket de menar kan få konsekvenser för hur det kreativa lärandet ska stödjas. Kudryavtsev (2011) belyser vikten av att stödja ett kreativt lärande och att det finns en medvetenhet hos förskollärarna vad ett kreativt lärande kan vara samt att de ses på olika sätt. Förskollärarna lyfter i vårt resultat att om en person får öva upp olika förmågor, så kan även kreativa förmågor övas upp. Förskollärarna menar att en individ inte kan allt från början utan med rätt förutsättningar så går det att lära sig men på olika sätt. Cho, Pemberton och Ray (2017) tar upp begreppet kreativitetsutbildning i sin forskning och menar på att det är en utbildning som riktar sig mot lärare. Forskarna menar att denna utbildning är ett stöd, för att hjälpa lärare i deras möjligheter till att utveckla kreativt lärande på förskolorna.

Skapandet, såsom måla, rita och bygga med lera var något som en del av förskollärarna i vår studie talade om. Enligt Forsberg-Ahlcrona (2016) så kallas dessa för spontan kreativitet. De andra förskollärarna i vår studie lyfte leken som kreativt stöd för lärandet. Aminolroaya, Yarmohammadian och Keshtiaray (2016) tar upp olika tekniker i sin studie som kan vara till stöd för lärarna att utveckla sina kunskaper om vad ett kreativt lärande kan vara. Detta leder i sin tur menar forskarna till att barnen får möjlighet att vara kreativa.

Förskollärarna tar upp vikten av kommunikation och reflekterande samtal pedagoger emellan, men också mellan pedagoger och barn. Förskollärarna menar att detta kan leda till nya gemensamma tankar som kan utveckla det kreativa lärandet framåt. Detta är något som Pistorova och Slutsky (2018) belyser då de talar om de fyra C:na. Linge (2012) lyfter också samspelets betydelse mellan lärare och barn, men också mellan barn och barn. Utbytet kommunikationsmässigt som kan ske dessa individer emellan skapar möjligheter för barnen i det kreativa lärandet om den vuxna inte styr innehållet i samtalet.

Miljöernas betydelse för kreativiteten

I resultatet framgår det att förskollärarna vill uppmuntra barnen genom att forma miljöerna så att det inspirerar och främjar barnens kreativitet. Pedagogerna lyfter framför allt ateljén som en kreativ lärmiljö, då den skall locka med inspiration och vara inbjudande. Där inga givna ramar begränsar barnen och det gör att de får tänka utifrån sig själva, menar pedagogerna.

Forsberg-Ahlcrona (2016) talar om att vuxna inte alltid behöver tänka på nya idéer för att utveckla miljöerna på förskolan, det kan endast räcka med att tillföra ett annat material i en redan uppbyggd miljö för att ge barnen nya möjligheter som utvecklar deras kreativitet. Förskollärarna tar upp i vårt resultat att de försöker bemöta barnen med ett tillåtande arbetssätt, med en insikt om att de ibland begränsar barnen samt materialet till specifika rum och ställen på förskolan. De menar att barnen vet om vart materialet skall läggas tillbaka när det används. Detta kan ställas i relation till det som Hoff (2014b) lyfter. Det är viktigt menar författaren att vuxna skapar miljöer där barn kan få ta plats och leva ut sin kreativitet, men också miljöer som barn kan få känna sig delaktiga i och utifrån sina kreativa idéer få ta egna initiativ.

I vårt resultat framkommer det att förskollärarna ser vikten av miljöns betydelse för det sociala samspelet. De menar att om miljön inspirerar så kan barnen bjuda in varandra i en kreativ och fantasifull värld. Forskarna Akcanca och Cerrah Ozsevec (2018) samt Pistorova och Slutsky (2018) lyfter vikten av sociala sammanhang där barnen får möjlighet att lära sig i ett socialt spel. Forskarna fortsätter med att samhället är i ständig förändring vilket gör att samarbete är önskvärt för att främja kreativa aktiviteter.

Slutsatser

Denna studie har syftat till att synliggöra förskollärares uppfattningar om begreppen kreativitet och fantasi, hur de uppfattar vad kreativt lärande idag är på förskolorna samt vilka hinder och möjligheter som de ser för att utveckla kreativa förmågor. Genom vårt syfte och tre frågeställningar *Vilka uppfattningar om fantasi och kreativitet uttrycker förskollärare, Vilka möjligheter och hinder ser förskollärarna till att kreativa förmågor utvecklas* samt *Vilka uppfattningar har förskollärarna om vad kreativt lärande kan vara?* I denna diskussionsdel så har vi ställt resultatet mot litteratur samt tidigare forskning och analyserat datamaterialet utifrån Vygotskijs teori samt ett sociokulturellt perspektiv. Utifrån våra frågeställningar tolkar vi att uppfattningarna om kreativitet och fantasi ses olika utifrån olika individer, samt att dessa begrepp upplevs som oreflekterade och självklara ute på förskolorna. Vi tror detta beror på att begreppen ses som en självklarhet och förutsätter att alla förstår vad dessa innefattar. Vi uppfattar också att individer som tolkar dessa begrepp skiljer sig ifrån Vygotskijs teorier. Förskollärarna ser dessa som inre förmågor och Vygotskij talar om att fantasi och kreativitet är att människor kan kombinera erfarenheter med verklighet samt att kreativitet kan utvecklas i sociala sammanhang. Med utgångspunkten kreativt lärande tolkar vi att detta begrepp inte lyfts och resoneras kring ute på förskolorna, då många uppfattningar kring vad det kan innefatta tolkas olika. I första hand kopplas fantasi och kreativitet ihop med skapande processer. Vi tänker att detta kan bero på att samhället i stort gör denna koppling. Vi upplever att det finns en risk med att bara se till exempel skapandet som kreativt, det kan resultera i att barnen går miste om andra aspekter som kan ses som kreativt lärande. Utifrån frågeställningen hinder och möjligheter så tolkar vi det som att många gånger ses de vuxna begränsa barnen i deras kreativitet och fantasiförmåga utifrån förskollärarnas uppfattningar. Pedagogerna menar att vårdnadshavare inte vill att barnen ska kombinera fantasi och verklighet. Det har varit av stor betydelse för oss att ta oss an detta område, då detta har skapat en djupare förståelse för oss inför vår kommande yrkesroll ute på förskolorna. Detta arbete har givit oss många tankar som vi kommer kunna reflektera vidare om i vår profession, men också lyfta i arbetslaget. Under studiens gång så har vi förstått att det inte är många förskollärare som talar och lyfter dessa begrepp och reflekterar kring dem, vilket har gjort att vi känner att vi vill lyfta detta område mer på förskolorna. Responsen från förskollärarna var att samtalen i fokusgrupperna var givande och behövliga för dem i deras yrkesroll.

Framtida forskning

Under denna rubrik så kommer vi lyfta våra tankar om eventuella framtida forskningsområden.

När agerar vuxna som bromsklossar i kreativt lärande, samt vad beror det på?

Utefter vad som har framkommit i vår studie skulle det vara intressant att komma ut till fler förskolor och få deras uppfattningar om vad kreativitet och fantasi kan vara, men också se vad de upplever som möjligheter och hinder för det kreativa lärandet ute på förskolorna. Samt vad de förskollärarna uppfattar som kreativt lärande. Genom att ge sig ut till olika förskolor och observera detta skulle man kunna se vilka aspekter som framkommer utifrån förskollärarnas uppfattningar.

Samspel en viktig aspekt i kreativt lärande, men det saknas många pusselbitar

Ett forskningsområde som vi märkt under studiens gång att det saknas många pusselbitar inom är just det kreativa lärandet som kan utspela sig genom olika samspel och möten mellan olika individer. Därav skulle vi finna det intressant att genom observationer kunna hitta fler samspel som visar på detta lärandet.

Kunskapsbidrag

Med denna studie hoppas vi kunna ge ett bidrag med fler möjligheter för barnen på förskolan till att få utföra sina kreativa sidor. Att förskollärare vågar öppna upp och vara sig själva i en verksamhet som kan uppfattas vara en verksamhet där de inte vågar tänka utanför boxen, för vissa förskollärare inte orkar ta diskussionen med kollegorna. Samt att denna studie kan ge stöttning åt pedagogerna i uppdraget om kreativitet

Referenser

- Asplund Carlsson, M., Pramling, N. & Pramling Samuelsson, I. (2008). *Från görande till lärande och förståelse - En studie av lärarens lärande inom estetik*. Nordic early childhood education research. 1 (1), 41–51
<https://journals.hioa.no/index.php/nbf/article/view/240>
- Akcanca, N., & Cerrah Ozsevgec, I. (2018). Effect of activities prepared by different teaching techniques on scientific creativity levels of prospective pre-school teachers. *European Journal of Educational Research*, 7(1), 71–86. doi: 10.12973/eu-jer.7.1.71
<https://eric.ed.gov/?id=EJ1166112>
- Aminolroaya, Saeideh, Yarmohammadian, Mohammad H., & Keshtiaray, Narges. (2016). Methods of Nurturing Creativity during Preschool Term: An Integrative Study. *Educational Research and Reviews*, 11(6), 204–210.
<http://academicjournals.org/journal/ERR/article-abstract/8B1894957407>
- Bamford, A. (2006). *The wow factor: global research compendium on the impact of the arts in education*.
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bråten, I. & Thurmann-Moe, A-C. (1998). Den närmaste utvecklingszonen som utgångspunkt för pedagogisk praxis. I Bråten, I. (red.) *Vygotskij och pedagogiken*. (s.103–122) Lund: Studentlitteratur.
- Cho, H., Pemberton, C. L., & Ray, B. (2017). An exploration of the existence, value and importance of creativity education. *Current Issues in Education*, 20(1). Retrieved from <http://cie.asu.edu/ojs/index.php/cieatasu/article/view/1537>
- Dahlin-Ivanoff, S. (2015). Fokusgruppsdiskussioner. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) (s. 81–92) Stockholm: Liber.
- Dere, Z., & Ömeroglu, E. (2018). Development of Creative Behavior Observation Form: A Study on Validity and Reliability. *Universal Journal Of Educational Research*, 6(3), 562–570.
<http://search.ebscohost.com.proxybib.miun.se/login.aspx?direct=true&db=eric&AN=EJ171327&site=ehost-live>
- Eliasson, A. (2013). *Kvantitativ metod från början*. (3., uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2015) Intervjuer. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) (s. 34–54) Stockholm: Liber.
- Fleer, M., & Peers, C. (2012). Beyond cognitivism: Creating collectively constructed imaginary situations for supporting learning and development. *The Australian Educational Researcher*, 39(4), 413–430.
<https://link-springer-com.proxybib.miun.se/content/pdf/10.1007%2Fs13384-012-0073-9.pdf>
- Forsberg-Ahlcróna, M. (2016). *Kreativitet i förskolan*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Hansen, A. (2016). *Hjärnstark: hur motion och träning stärker din hjärna*.
- Hansson, H. (2018). *Att ge form åt förskolans innehåll*.

- Hoff, E. (2014a). Vad är kreativitet? Att fånga det månghövdade begreppet. *Kreativitet: teori och praktik ur psykologiska perspektiv*. Brodin, E. (red.) (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Hoff, E. (2014b). Gnistor för att elden ska ta fart: att stimulera barns kreativa förmåga. *Kreativitet: teori och praktik ur psykologiska perspektiv*. Brodin, E. (red.) (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Jakobsson, A. (2012). Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling: Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering. http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/15890/sociokulturella_perspektiv.pdf
- Kudryavtsev, V. (2011). The phenomenon of child creativity. *International Journal of Early Years Education*, 19(1), 45–53. <http://search.ebscohost.com.proxybib.miun.se/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=62823302&site=ehost-live>
- Lindqvist, G. (red.) (1999). *Vygotskij och skolan: texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Linge, A. (2012). Att undervisa för kreativitet. *Pedagogisk forskning i Sverige 2012*. Årg 17. Nr 3–4. s.253–263. ISSN 1401–6788. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjp8sCTt_eAhVEiywKHYjzCv8QFjAAegQIBxAC&url=http%3A%2F%2Fjournals.lub.lu.se%2Findex.php%2Fpfs%2Farticle%2Fdownload%2F9416%2F8178%2F&usg=AOvVaw3c1pn69aIbGH9ISj2XL6yu
- Pica, R. (2009). *Can Movement Promote Creativity?* YC Young Children, Vol. 64, No. 4 (July 2009), pp. 60–61. National Association for the Education of Young Children (NAEYC). <https://www.jstor.org/stable/42730459>
- Pistorova, S., & Slutsky, R. (2018) There is still nothing better than quality play experiences for young children's learning and development: building the foundation for inquiry in our educational practices, *Early Child Development and Care*, 188:5, 495–507, DOI: 10.1080/03004430.2017.1403432 <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1403432>
- Pramling Samuelsson, I., Asplund Carlsson, M., Olsson, B., Pramling, N. & Wallerstedt, C. (2011). *Konsten att lära barn estetik: en utvecklingspedagogisk studie av barns kunnande inom musik, poesi och dans*. (2. uppl.) Stockholm: Norstedt.
- Rasulzada, F. (2014). Den kreativa organisationen: ett recept med flera ingredienser. *Kreativitet: teori och praktik ur psykologiska perspektiv*. Brodin, E. (red.) (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015) Att analysera kvalitativt material. I Ahrne, G., Ahrne, G. & Svensson, P. *Handbok i kvalitativa metoder*. (2., [utök. och aktualiserade] uppl.) (s. 220–236) Stockholm: Liber.
- Rizi, Yarmohamadiyan, & Gholami. (2011). The Effect group plays on the Development of the Creativity of Six-year Children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 2137–2141. https://ac-els-cdn-com.proxybib.miun.se/S1877042811006136/1-s2.0-S1877042811006136-main.pdf?_tid=5e9ed4fd-3ab0-4eb3-acae-eb6857234999&acdnat=1543904715_99256f4c80a156e637c64e88ff55fb36
- Serder, M. (2013). Att förstå naturvetenskapliga kunskapsmätningar utifrån en sociokulturell teoriram. *Utbildning & Demokrati*, 22(3), 107–124. https://mittprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primoexplore/fulldisplay?docid=TN_swep

uboai:muep.mau.se:2043/16763&context=PC&vid=MIUN&search_scope=all&tab=default_tab&lang=sv_SE

- Strandberg, L. (2014). *Vygotskij, barnen och jag: pedagogisk inspiration*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Strandberg, L. (2017). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. (Tredje upplagan).
- Sverige. Skolverket (2016). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. uppl.]). Stockholm: Skolverket.
- Säljö, R. (2011). Kontext och mänskliga samspel. Ett sociokulturellt perspektiv på lärande. *Utbildning och demokrati. Tidskrift för didaktik och utbildningspolitik*, (2), 67–82.
<https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-och-demokrati/2011/nr-3/roger-saljo---kontext-och-manskliga-samspel---ett-sociokulturellt-perspektiv-pa-larande.pdf>
- Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vygotskij, L.S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos. Lev Semënovič Vygotskij; översättning: Kajsa Öberg Lindsten; förord: Gunilla Lindqvist.
- West, S. (2014). Bättre soppa med fler kockar? *Kreativitet: teori och praktik ur psykologiska perspektiv*. Brodin, E. (red.) (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Wibeck, V. (2010). *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. (2., uppdaterade och utök. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1: Frågeställningar till pilotstudien

Vilken typ av utbildning har du?

Hur många år har du varit verksam inom förskolan?

Hur uppfattar du begreppet "*Undervisning*"?

Hur uppfattar du begreppet "*Fantasi*"?

Hur uppfattar du begreppet "*Kreativitet*"?

Vad har du för erfarenhet av kreativt lärande på förskolan?

Hur uppfattar du att en kreativ pedagog är?

Vad tror du främjar kreativiteten hos barnen på förskolan?

Bilaga 2: Missiv till förskolechefer

Hej!

Vårt namn är Jessica Bystedt och Lina Rammus, och vi är studenter vid Mittuniversitetet i Sundsvall. Vi läser nu sista terminen till förskollärare, vilket innebär att vi arbetar med vårt examensarbete.

Vi kontaktar dig eftersom vi vill genomföra en gruppintervju som handlar om förskollärares uppfattningar kring begreppen fantasi och kreativitet, hur de uppfattar vad kreativt lärande idag är på förskolorna samt vilka hinder och möjligheter som de ser för att utveckla kreativa förmågor. Då Lpfö98 (Skolverket, 2016) redogör att förskolan skall främja och utveckla dels leken, men även kreativiteten som i sin tur skall leda till att barnen känner lust till att lära och vilja erövra nya erfarenheter.

Vårt fokus i dessa intervjuer kommer att ligga på innehållet i förskollärarnas uppfattningar, vilket för oss innebär att det inte är er förskola eller förskolläraren som individ som kommer vara intressant för oss i våra frågeställningar. Därför är det en självklarhet för oss att aidentifiera, dels er förskola men även förskollärarna som kommer delta i våra intervjuer.

Vår målsättning är att kunna utföra dessa intervjuer under vecka 44 samt vecka 45. Vi kommer att kontakta dig via telefon måndagen den 15 oktober alternativt en dag som du själv föreslår, för att få ditt samtycke.

Du får gärna kontakta oss, om du har några vidare frågor eller ändring av dag för att bli kontaktad.

Våra kontaktuppgifter är:

Jessica Bystedt, 07X-XXXXXXX, jessica.bXXXXXXXXX4@gmail.com

Lina Rammus, 07X-XXXXXXX, viXXXXXXXX7@gmail.com

Vi ser fram emot ett samarbete med er samt att samtala med er snart.

Bästa hälsningar

Jessica och Lina

Bilaga 3: Missiv till förskollärare

Hej!

Vårt namn är Jessica Bystedt och Lina Rammus, och vi är studenter vid Mittuniversitetet i Sundsvall. Vi läser nu sista terminen till förskollärare, vilket innebär att vi arbetar med vårt examensarbete.

Vi kontaktar er eftersom vi vill genomföra en gruppdiskussion som handlar om förskollärares uppfattningar kring begreppen fantasi och kreativitet, hur de uppfattar vad kreativt lärande idag är på förskolorna samt vilka hinder och möjligheter som de ser för att utveckla kreativa förmågor. Då Lpfö98 (Skolverket, 2016) redogör att förskolan skall främja och utveckla dels leken, men även kreativiteten som i sin tur skall leda till att barnen känner lust till att lära och vilja erövra nya erfarenheter. De data som vi får fram i vår undersökning, har vi tänkt att använda oss av endast i vårt examensarbete. Vi har tänkt att genomföra en gruppintervju med ca 3 förskollärare i varje grupp, vid fyra olika förskolor här i länet, och skulle gärna se att ert arbetslag blir en av dessa.

Vi vill redan nu informera er om att beslutet att delta ligger helt på er, även om vi skulle uppskatta ert deltagande otroligt mycket. Ert deltagande är alltså helt frivilligt, eran identitet samt förskolorna som vi kommer att besöka kommer att vara avidentifierade i vårt examensarbete. Eftersom vår undersökning riktar sig till förskollärares uppfattningar, så är det inte förskolan eller den enskilda individen som är i fokus för oss. Utan det som vi kommer att behandla i vårt resultat är uppfattningarna.

Vår målsättning är att kunna utföra dessa intervjuer under vecka 44 samt vecka 45. Vi kommer att kontakta dig via telefon måndagen den 22 oktober alternativt en dag som du själv föreslår, för att förhoppningsvis få en bekräftelse om ert deltagande i vår undersökning. Varje intervju tar max 60 minuter. Om vi får ert godkännande så kommer intervjuerna att ljud inspelas.

Du får gärna kontakta oss, om du har några vidare frågor eller ändring av dag för att bli kontaktad.

Våra kontaktuppgifter är:

Jessica Bystedt, 07X-XXXXXXX, jessica.bXXXXXXXXX4@gmail.com

Lina Rammus, 07X-XXXXXXX, viXXXXXXXX7@gmail.com

Vi ser fram emot ett samarbete med er samt att samtala med er snart.

Bästa hälsningar

Jessica och Lina

Bilaga 4: Citaten vi använt i fokusgrupperna

1. Fantasiförmågan är inget som bara dyker upp då och då eller som bara vissa har, utan den hänger ihop med människans dagliga handlingar.
2. En kreativ person är en person som är flexibel och öppen, eller en person som inte tänker och gör som andra
3. Åka rutschkana är inte kreativt
(följdfråga kan rutschkanan vara något annat?)
4. "Människor föds till original men dör som kopior"
5. Vuxna kan på grund av en rädsla, till exempel att barn kan komma till skada, stoppa ett kreativt utforskande
6. Kreativitet ses oftast som en enskild förmåga. Det kan också handla om ett samspel mellan olika individer
7. Något som kan sätta hinder för kreativiteten i en grupp är....
8. Kreativiteten ökar då vi känner oss positiva
9. Fantasi och kreativitet är metoder som alla människor kan öva upp
(följdfråga kan vara att de ska ge exempel hur de arbetar med att öva upp kreativiteten)
10. Vuxna är ofta jätterädda för att blanda verklighet och fantasi